

TEMEL KAVRAM VE KELİMELER

Bedesten(Far.): değerli eşyaların alınıp satıldığı kapalı tarihî çarşı
Arasta (Far): Çarşılarda veya alışveriş bölgelerinde aynı işi yapan esnafın bir arada bulunduğu bölüm

Han (Far): Yol üzerinde veya kasabalarda yolcuların konaklamalarına yarayan yapı.

Kervan (Far): Uzak yerlere yolcu ve ticaret esyası taşıyan yük hayvanları (deve, at, katır)

Saray: (Far) Hükümdarların veya devlet başkanlarının oturduğu büyük yapı.

Kervansaray(Far): Ana yollarda kervanların konaklaması için yapılan büyük han

Panayır (Rum.): Belli zamanlarda ve genellikle küçük yerleşim birimlerinde kurulan, sergi niteliğini de taşıyan büyük pazar

Ribat (Ar.) Başlangıçta; korunma, savunma gözetleme ve askeri amaçla yapılan ribatlar karakol veya ordugah olarak inşa edilmiş küçük kalelerdir. Sınırların genişlemesiyle buralar ticari amaç için kullanılmaya başlanmıştır.

Kapan: Osmanlılar döneminde yiyecek ve giyecek eşyanın toptan satıldığı yer: Unkaparı, Yağkaparı, Balkaparı gibi.

Monarşi: (Fr.) Siyasi otoritenin genellikle miras yolu ile bir kişinin üzerinde toplandığı devlet düzeni veya rejim, tek erklik

Otokrasi: Bizans devlet yönetiminde monarşiden farklı olarak yönetim miras yoluyla değil, kişiler tarafından ele geçirilmesiyle olur.

"Karum": Asurların pazar yerlerine verdiği addır. İlk çağda Asurlar tüccarları "Karum" adını verdikleri pazar semtlerinde toplanır ve burada ticaret yaparlardı. Bu nedenle Asur kolonilerine de "Karum" ismini vermişlerdir.

Agora (Rum) : Şehir devletlerinin ticaretinin yapıldığı kent meydanına çarşı veya Pazar yeri anlamında kullanılmışlardır. Yunan klasik devrinde, sitenin yönetim, politika ve ticaret işlerini konuşmak için halkın toplandığı alan, halk meydanı

Aristokrat: (fr) Soylu

Divan: Farsça bir kelimedir. Sasanilerden etkilenecek Abbasiler, Selçuklular ve Osmanlılarda oluşturulan meclise divan denmiştir.

Hicret: Hz. Peygamberimiz (sav.) müşriklerin baskısı nedeniyle Mekke'den Medine'ye gitmesine Hicret denmiştir.

Hilafet: Halifelik sistemi. Peygamberimizden sonra yerine geçen yöneticilere halife denmiştir.

Mevali: Emeviler döneminde özgürlüğüne kavuşmuş kölelere mevali denmiştir.

Emeviler genellikle Arap olmayan Müslümanlara küçümsemek maksadıyla mevali demişler.

Veliaht: Bir hükümdarın ölümünden veya tahttan çekilmesinden sonra tahta geçmeye aday olan kimse.

Veraset: Hükümdarların erkek çocukları yönetimde hak sahibi olduğu anlamında kullanılmıştır.

Yabgu: Oğuzlarda Hükümdardan sonra en yetkili devlet yöneticisi. Genellikle ikili teşkilatta batı kağanlığına getirilen şahıs.

Skolastik (Doğmatik): Orta Çağ Avrupa'sında kilise okullarında din ile aklı bir araya getirmeye çalışan felsefi yaklaşımdır. Bu dönemde, Hristiyan inancını felsefi yöntemlerle açıklama ve savunma çabası içerisinde olan düşünürler, skolastik felsefeyi şekillendirmişlerdir.

Skolastik Düşüncenin temel özelliğini oluşturan ilkeler zaman zaman akıl ve mantıkla çeliştiğinden Rönesansla birlikte başlayan aydınlanma çağında bu düşünce sistemi önemini kaybetmeye başlamıştır.

Din ve Akıl Birleşimi: İncil'deki ilahi gerçekleri Aristoteles gibi antik filozofların mantık ve bilimsel yöntemleriyle açıklamaya çalışır.

ORTA ÇAĞ'DA SİYASİ YAPILARDA ÖNEMLİ TARİHİ GELİŞMELERİN KRONOLİSİ

651 Sasanî Devleti'nin yıkılması

711 Vizigot Krallığı'nın sona ermesi

1000 İslamiyet'in Hindistan'da yayılmaya başlaması

1054 Katolik-Ortodoks bölünmesi

1196 Moğol İmparatorluğu'nun kurulması

1215 Magna Carta (Manga Karta)

1227 Moğol İmparatorluğu'nun parçalanması

1295 İngiltere'de parlamenter sisteme geçilmesi

1337-1453 Yüzyıl Savaşları

1347-1351 Avrupa'da Veba Salgını

Kavimler göçü nedeniyle Roma İmparatorluğu 395'te Batı ve Doğu Roma olmak üzere ikiye bölündü. Batı Roma İmparatorluğu'nun 476'da yıkılmasından sonra Avrupa'nın sosyo-ekonomik ve toplumsal yapısında büyük değişiklikler yaşanmasına neden oldu. Bu tarihten itibaren Germen kabileleri kendi devletlerini kurarak bugünkü Avrupa devletlerinin temellerini atmıştır. Bu durum, Avrupa'nın güçlü bir devlet otoritesinden yoksun kalmasına, büyük bir karmaşaya sürüklenmesine sebep oldu. Avrupa'da **Frank, Vizigot, Ostrogot, Sakson** gibi Germen krallıkları kurularak feodal sistemin oluşmasına neden oldu.

Orta Çağ Avrupası'nda siyasi yapıyı şekillendiren ve bu döneme damgasını vuran sistem "**feodalizm**" denir.

Feodalizm

Batı Roma İmparatorluğu'nun yıkılma sürecine girmesiyle kıtlık ve savaş korkusu halkın can ve mal güvenliği endişesine kapılmasına neden oldu.

Bundan sonra halk yaşadıkları bölgelerin büyük toprak sahibi lordlarına sığınmalarına neden oldu.

Feodalite Sistemi; güçlü savaş lordlarının egemen güç kabul edildiği, zayıfların kendilerini efendilerine emanet ederek karşılığında sadakatle hizmet sözü verdikleri bir toplum yapısıdır. Bu sisteme göre siyasi güç; krala ait olup kral, siyasi otoritesini mutlak sadakat koşuluyla ve kontrollü olarak derebeyleriyle paylaşmıştır.

Lortlar, kendisine sığınan köylü sınıfını korumak ve topraklarına toprak katabilmek için sadık bir silahlı güce ihtiyaç duymuştur. Kendilerine sığınan halkın yetişkin erkeklerine savaş tekniklerini öğreterek profesyonel savaşçılar yetiştirmişlerdir ki buna şövalye denmiştir.

ROMA İMPARATORLUĞU

Roma İmparatorluğu, MÖ 27 yılında Augustus tarafından kuruldu. Roma İmparatorluğu, ülke içinde sürekli yaşanan dinî mücadelelerle uğraşmaktadır. Bunun yanında sık sık yaşanan iç karışıklıklar, ayaklanmalar ve Sâsânîlerle yapılan savaşlar Roma ordusunun gücünü zayıflamıştır. İmparatorluğun bu sorunları halletmek için yaptığı askerî harcamalar, ekonomik alanda sıkıntılara neden olmuş ve bu da halka ağır vergiler olarak yansımıştır.

Romada Pagan inancı ve Hristiyanlık Dini'nin Yayılması

Antik Roma'da din, kökenleri büyük ölçüde Antik Yunan ve İtalya Yarımadası'nın pagan geleneklerinden alan, inanç ve kültürlerin bileşimidir.

Filistin topraklarının Roma imparatorluğu içerisinde olduğu dönemde Hristiyanlık ortaya çıkmıştır. Hz. İsa 30-33 yılları arasında peygamberliğini ilan ederek İncil'den ayetler okumaya başlamıştı. Yahudiler bu duruma sert tepki göstererek Hz. İsa'yı Roma valisine şikayet ettiler. Müslümanlara göre Hz. İsa'yı öldüremediler, Allah onu diri diri göye çekti, Hristiyanlara göre Hz. İsa öldü sonra dirilerek göye çekildi. Aynı yılların akabinde Pavlus adında Yahudi kökenli birisi kendisini peygamber ilan etti. İçinde İncil'den ayetler de içeren öğretilerini yaymaya başladı. Ancak Pagan inancına sahip olan Romalılar ortaya çıkan bu yeni inanç sistemine karşı tepkileri sert oldu.

Romalıların şiddetle karşı koymalarına rağmen temeli Pavlus tarafından atılan Hristiyanlık Roma topraklarında hızla yayıldı.

Milano Fermanı (313):

64 yılında Roma şehrinde büyük bir yangın çıkmıştı. Dönemin kralı **Neron** Roma yangınından Hristiyanları sorumlu tutarak tespit edilen bütün Hristiyanlar ağır bir şekilde cezalandırılmıştı. En sonunda Roma İmparatorluğu Konstantin MS 313 yılında Milano Fermanı'nı

kabul ederek Hristiyanlık dinini serbest bırakmıştır. Böylece IV. yüz yılda Hristiyanlık iyice yayılmaya başladı. 325 yılında İznik Konsülü'nde Hristiyanlık Dininin esasları belirlendi. Ortaya bir çok yalancı peygamber ve çok sayıda incil çıkmıştı. 400 civarında yazılmış İncil kitabı toplatılarak yakıldı.

Selanik Fermanı (380):

Kavimler Göçü, iç çekişme, ruhban sınıfı ile olan gerilim nedeniyle zayıflayan Roma Devleti, Germanleri topraklarından çıkaramadılar. MS 380 yılında, **İmparator Theodosius, Hristiyanlığı** ve özellikle İznik Hristiyanlığı'nı Roma İmparatorluğu'nun resmî dini haline getiren **Selanik Fermanı'nı** yürürlüğe soktu. Roma imparatorluğu MS 382'den itibaren German kabileleri ile anlaşmalar yaptı. German halkları başlangıçta imparatorluğa bağlı gibi görünseler de zamanla bağımsız derebeylikler hâline dönuştüler.

İç karışıklıkların bitmediği Roma İmparatorluğu MS 395 tarihinde Doğu Roma ve Batı Roma olmak üzere ikiye ayrılmıştır.

Batı Roma, Vandallar ile Süevler tarafından istila edilmiş daha sonra da MS 451-452 yıllarında Hun Hükümdarı Attila'nın saldırıları nedeniyle topraklarının büyük kısmını kaybetti.

Batı Roma İmparatorluğu topraklarını **Turcilingi kavminin reisi Odovacar** (Odovakar)'ın ele geçirmesiyle imparatorluk 476 yılında yıkıldı.

Not:

Vandallar, Doğu Cermen kavimlerinden. Kavimler Göçü sırasında 5. yüzyılda Roma İmparatorluğu'nun değişik eyaletlerini yağmalamalarıyla tanınırlar. Bundan dolayı yakıp yıkmak, yağmalamak, tahrip etmek tüm sanat ve kültüre zarar verme anlamında "Vandalizm" sözcüğü kullanılmaktadır. Vandallar; Galya (Gallia), Galiçya, Endülü (Hispania Baetica), Kuzey Afrika ve Akdeniz adalarını yağmalayarak tahrip etmişler. 439-533 yılları arasında varlıklarını sürdürmüşler. 533 yılında **Doğu Roma kralı Justinyen, Vandallar** üzerine bir sefer düzenleyerek yenilgiye uğratmaları sonrasında bu krallık yıkıldı.

Roma'nın Yağmalanması:

410: Vandallar Roma'ya girerek 4 gün boyunca şehri yağmaladı.
455: Vandallar tarafından Roma 14 gün boyunca yağmalandı.

DOĞU ROMA-(BİZANS)

Doğu Roma (Bizans)

Bizans, Justinyen (527-565) döneminde en parlak dönemini yaşadı. Bu dönemde Vandallar ve Ostrogotlar yenilgiye uğratıldı. **Nika İsyanı** çıkmıştı.

Ancak Nika İsyanı, çıkmış ve bu isyan çok kanlı bir şekilde bastırıldı. Yine bu dönemde büyük bir kıtlık ve salgın hastalık çıkmıştı. Salgın hastalığa Justinyen Vebası ismi verilmiş. Justinyen vebası nedeniyle dünya genelinde 100 milyon insan hayatını kaybetti.

Doğu Roma İmparatorluğu Orta Çağ'da; Anadolu, Balkanlar, Mısır, Suriye, Filistin ve Kuzey Afrika coğrafyasında hakimiyet kurdu.

Doğu Roma Devlet Yapısı ve Yönetim Anlayışı:

Bizans yönetiminde eski Roma ve Sasanilerden etkilenmiştir. Kilise ve feodalite sistemi imparatorun yetkilerini sınırlamıştır.

Bizans kralları "**Basileus**" ünvanını kullanmışlardır.

Hellenizm ve Ortodokslik gibi kültürel bileşenler sonucu Bizans İmparatorluğu, Batı Roma İmparatorluğu'ndan farklı bir siyasi yapı oluşturmuştu

Roma İmparatorluğu bir çeşit cumhuriyet ile yönetilirken Bizans imparatoru gücünü tanrıdan alan **otokrat bir yönetim** sergilemiştir. Bizans imparatorluğunda kralın yetki ve görevlerini şöyle sıralayabiliriz:

-Baş kanun koyucu

-En yüksek yargıç

-İdari, askeri ve mali alanda en yetkili otoriter bir güç olarak kabul edilmiştir.

Bu siyasi anlayışıyla Bizans imparatorları özellikle Sasani ve Hellenistik dönemindeki monarşilerinden etkilenecek bir yönetim anlayışı oluşturulmuştu.

Meclislerine **senato** denmiş.

Senato üyeleri: -Yüksek Memurlar

-Toprak sahibi asiller

-Zengin Bizanslılardan oluşmuştur.

Senato başkanı aynı zamanda "**Büyük Domestik**" (Başbakan) unvanı ile şehri yönetmiştir.

Senato başkanı Domestik; baş yargıçlık ve Belediye görevlerinden sorumluydu.

Roma hukuku Justinyen döneminde gözden geçirilerek yeniden geliştirildi. Böylece günümüz modern Avrupa Hukuku'nun temelleri oluştu.

İmparator Herakleios (610-641) döneminde İran ile yapılan savaşlarda Göktürklerle ittifak oluşturularak İranlıları (Sasanileri) Anadolu topraklarından çıkardı. Suriye, Filisti, Mısır eyaletlerini de geri aldı.

Eyaletler: 1 Sivil memur ve

1 Askeri komutan tarafından yönetilmiştir.

Orta Çağ boyunca varlığını sürdüren Bizans İmparatorluğu, 1453'te Müslüman Türklerin İstanbul'u Fethi'yle ortadan kaldırıldı.

Otokrasi Nedir?

Otokrasi, monarşinin bir çeşidi olup bütün siyasi yetkiler kralın elindedir. Monarşiden farklı olarak otokraside, yönetim miras yoluyla babadan oğla değil, Senatodaki kişiler tarafından belirlenen şahıslar kral olmuştur. Bu sisteme otokrasi denmiş.

SASANİLER

Güçlü bir devlet geleneğine sahip olan Sasaniler, **Kafkasya, Mezopotamya, Afganistan ve İran'a** hükmetmiştir.

Sasanilerde kraldan sonra en yetkili şahsa **baş vezir** denmiş.

İmparatorluğu'nun yönetim şekli monarşiydi. İmparatorluğun başında hükümdarlar hükümdarı anlamına gelen **şehinşah** ünvanı kullanmışlar.

Kral çoğu kez kendisinden sonra başa geçecek kişiyi yardımcısı olarak tayin etmiş ve onun siyaset sanatını öğrenmesi için önemli eyaletlerden birinin başına getirmiştir.

Krallar, Tanrı Ahuramazda'nın yeryüzündeki temsilcisi olarak mutlak otoriteye sahipti. Bunun açık göstergesi, Sasani madenî paralarının bir yüzünde hükümdarın diğer yüzünde kutsal ateşin resmedilmesidir.

Sasanilerde;

Sasinilerde hükümdara krallar kralı anlamında "Şehinşah" denmiştir.

Sasanilerde de Roma İmparatorluğu'nda olduğu gibi yönetime **aristokratlar** hâkimdir.

Sasani İmparatorluğu'ndaki danışma meclisi, Roma'daki konsüllerle benzerlik gösterse de Sasanilerin soya bağlı hanedan üyelerinin mecliste etkin olması, Roma'dan farklılık göstermiştir.

Ayrıca Sasani İmparatorluğu'ndaki siyasi meşruiyet ve idari yapı, dinî bir karakter taşımaktadır. Şehinşah din adamları konseyi'nin kararını dikkate almaktaydı.

Bizans İmparatorluğu ile yaptıkları uzun savaşlar sonucunda, Anadolu'yu hâkimiyetleri altına alan Sasaniler, İstanbul'u kuşatmıştır.

Ancak Bizans'ın özellikle deniz gücü karşısında etkisiz kalan Sasani Devleti, Anadolu'dan çekilmek zorunda kalmıştır.

VII. yüzyılda Suriye- Filistin hattını fetheden Müslüman Araplar ise İran, Mezopotamya ve Kuzey Suriye'deki Bizans birliklerini yenilgiye uğratmıştır.

Sasaniler, Hz. Ömer Dönemi'nde yapılan Nihavend Savaşı'nda Müslüman Araplara yenilerek 651 yılında yıkılmıştır.

Örnek test sorusu:

"Ülkenin temeli vergidir, bu da adaletle yükselir, zulümle değil."

Aşağıdakilerden hangisi Sasani hükümdarı Erdeşir Babekan'ın bu sözüne uygun bir tutumdur?

A) Gümrük vergilerinin artırılması

- B) Hâkimlerin kanunlarına itiraz edilmemesi
 C) Vatandaşlardan gelirine göre vergi alınması
 D) Hükümdarlara kutsallık atfedilmesi
 E) Monarşik yönetimin güçlendirilmesi
 Doğru Cevap "C" dir.

Moğol İmparatorluğu'nda kurultay adında bir danışma meclisi vardır. Bu kurultaydaki görevli soylulardan oluşlarına göre değil liyakat esasına göre seçilmiştir.

MOĞOL İMPARATORLUĞU 1206

Moğol İmparatorluğu'nu kuran **Temuçin**'dir. Temuçin,1206 yılında yapılan kurultayda Türk-Moğol boyları tarafından kağan seçilmiş ve Cengiz unvanı verilmiştir.

Moğol boylarını uzun mücadelelerden sonra bir araya toplayan **Cengiz Han**, istila hareketleri ile tarihte dünyanın en geniş kara imparatorluğunu kurmuştur.

Cengiz Han hayatıyken imparatorluk topraklarını dört oğlu arasında paylaşmıştır.

Moğollar üzerinde Şamanizm'in önemli bir etkisi vardır.

İMPARATORLUKLARDA EKONOMİK DURUM

Bizans İmparatorluğu'nda hayat ve geçim tarzı ticarete dayanmaktadır.

Çin ve Hindistan'dan gelen ticari ürünlerin Avrupa'ya sevk edilmesi, Bizanslı tüccarlar sayesinde olmuştur.

İpek ticareti Bizanslılar ile Sasanileri karşı karşıya getirmiş ve Bizans İmparatorluğu, Sasanilere karşı Türklerle ittifak kurmuştur.

Sasani Devleti'nde ekonomi, topraktan alınan vergilere dayanmaktadır.

Sasaniler, gelirlerini artırmak için üreticiyi destekleyen yasalar çıkarmış, zaten geniş olan ticaret ağını daha da büyümüştür.

Ayrıca Hint Okyanusu'nda, Orta Asya'da ve Güney Rusya'da uluslararası ticarete egemen olmuşlardır.

Geniş bir coğrafyada hâkimiyet kuran Sasani Devleti'nde, Perslerdeki satraplık sistemine benzer daha merkezî bir eyalet sistemi uygulanmıştır.

Moğol İmparatorluğu'nun merkezi konumundaki İç Asya'da iklim şartları tarım için elverişli değildi. Bu nedenle halkın ana geçim kaynağı hayvancılık olmuştur.

Hayvanlar için otlak arayışları sonucunda Moğollar, konar-göçer bir yaşam tarzını benimsemiştir.

Ekonomileri her ne kadar hayvancılığa dayansa da yerleşik topluluklar ile ticarete önem vermişlerdir.

Feodalite Yönetiminde Sosyal Durum

Avrupa'da: (dük-kont, baron)

Germen kralları, Roma İmparatorluğu'nun eyalet yönetim sistemi gibi bir idari yapı kurmuştur.

Bu eyaletlerin başında valiler görevlendirilmişler ve buna "dük" derlerdi. Eyaletlerden daha küçük yönetim birimleri ise kontlar tarafından yönetilirdi.

Her eyaletin kendi ordusu olup bu orduların her birine kumanda etme görevi de bir dük verilmiştir.

Bu düzen, zamanla Avrupa'da feodal sistemi ortaya çıkarmıştır. Krallar, meclislerinde kontlar ve piskoposlara danışarak karar vermeleri yetkilerini paylaştıkları anlamına gelir.

Kontlar, imparatorun tebaasını ruhban sınıfına itaate zorlamış, piskoposlar da halkı kontların yerel iktidarına tabi olmaya çağırmıştır.

Vassal:

Latince bir sözcük olan vassal "elde tutan" anlamına gelir.

Yurtluklarını doğrudan hükümdardan kiralayan feodal sistem içinde yer alan baronlara vassal denmiştir.

vassal, Avrupa feodal sisteminde, derebeyine hizmet karşılığında, kendisine toprak ve köylü tahsis edilen kişi. Bununla birlikte bazı vassallara yurtluk tahsis edilmezdi ve bunlar efendilerinin şatosunda

ikâmet ederdi. Bunlara örnek olarak sarayda yaşayan şövalyeler gösterilebilir.

Orta Çağ'da Veba Salgını (1347-1351)

1347'nin sonunda Sicilya'da görülen veba, ilk olarak Bizans topraklarını vurmuş ve Avrupa'ya; Venedik, Cenova gibi liman kentleri üzerinden girmiştir.

Bu salgın nedeniyle Avrupa nüfusunun neredeyse yarısına yakını ölmüştür.

Avrupa'nın demografik haritasını değiştiren bu hastalık, halkın psikolojik olarak güvensizlik ve korku yaşamasına neden olmuştur. Sosyal ilişkileri zayıflatmış, ticareti ve dini uygulamaları durma noktasına getirmiştir.

Çok sayıda kişinin ölmesi her alanda bir değişime neden olmuştur.

İMPARATORLUKLARDA ASKERİ DURUM

Bizans ordusunun asıl gücünü, eyalet birlikleri oluşturmıştır.

XI. yüzyılın ikinci yarısında ise ücretli askerler ordunun aslı unsuru hâline gelmiştir.

Bizans ordusunda; İngiliz, Frank, Norman, Bulgar, Gürcü, Peçenek, Kıpçak, Uz gibi ücretli askerler görev almıştır.

Moğol ordusu gönüllü birliklerden oluşmaktadır. Moğol ordusu, Mao-dun (Mete Han)'un geliştirdiği onlu teşkilata uygun olarak on, yüz, bin ve on bin şeklinde bölümlere ayrılmıştır.

Moğol ordusu hafif süvari birliklerinden oluştuğu için hızlı hareket kabiliyetine sahiptiler.

ORTA ÇAĞ'DA ORDU

Avrupa orduları

Batı Avrupa'da VIII. yüzyılda Franklar askerî bir düzen olan feodal sistemi geliştirmiştir.

Buna göre kral; soylu şövalyelere at, zırh, mızrak, kılıç, kalkan gibi ihtiyaçlarını satın alabilmeleri ve askerî eğitimlerinde gerekli masrafları karşılayabilmeleri için kraliyet topraklarından belli ölçüde arazi bağışlamıştır.

Şövalyeler de krala bağlılık yemini ederek kralın savaşçısı olmuştur. Feodalizmde fakir olan serfler, nadiren askere alınmıştır.

Orta Çağ'da siyasi birlikten yoksun olan Avrupa'da asker sayısı az olduğu için uzun süreli seferler düzenleyememiştir.

Disiplin yönünden genelde zayıf olan Avrupa ordularında güçlü vassallar her fırsatta kralın otoritesine karşı gelmişler.

Orta Çağ'da Avrupa'da şövalyeler, okçular ve kuşatma teknikleri etrafında dönen kara savaşları sıkça görüldü.

Türk ve Moğollarda Orduları

Türk ve Moğol orduları genelde atlı okçulardan oluşurdu.

Hem Türk hem de Moğol askerleri çok disiplinli olup büyük bir cesaretle savaşmış ve hafif süvari teknikleri kullanmıştır.

Cengiz Han, Türklerin oluşturduğu onlu sisteme göre idari yönden güçlü bir askerî düzen kurmuştur.

Franklar, Haçlı Seferlerinde çok sayıda Müslüman Türk atlı okçularıyla karşılaşmıştır.

Hareket kabiliyeti oldukça yüksek olan bu birliklerin başarısını gören Haçlılar, Türk atlı okçuları benzeri bir yapılanmaya gitmişler.

Sasani Ordusu

Sasani ordusu da Türk ve Moğol ordusunda olduğu gibi onlu sisteme göre düzenlenmiştir.

Değişik etnik gruplardan oluşan Sasani ordusunda;

-bağlı kavimlerin ve devletlerin gönderdikleri birlikler,
 -ücretli askerler

-ve savaş esirleri yer almıştır.

-Ordu yaya ve atlı askerlerden oluşurdu. Atlı askerler de kendi arasında ağır zırhlı suvariler ve hafif zırhlı suvariler şeklinde oluşturulmuştu.

Piyadeler ise yürüyerek giderdi.

Orduda kullanılan filler Sasanilere savaşta üstünlük sağlamıştır.

Bizans Ordusu

-sayıları çok fazla olmayan ve İstanbul'da bulunan merkez garnizonlardaki askeri birliğe "**tagma**" denmiştir.
 - eyaletlerde barış zamanında çiftçilikle uğraşan "**thema**" askerleri (Osmanlıdaki tımar sisteminin bir benzeri) vardı.
 Bizans'a bağlı devletlerin gönderdiği yardımcı kuvvetler
 -Ücretli askerlerden oluşmuştur.

Bizans İmparatorluğu'nda XI. yüzyılın ikinci yarısından itibaren ücretli askerler ordunun asli unsuru hâline gelmiştir.
 XI. Yüzyıldaki ücretli askerlerin büyük bir kısmı Türklerden oluşmuştur.

Peçenek, Kuman ve Uzlardan oluşan bu ücretli Türk birlikleri, kendi komutanlarının idaresinde Bizans ordusu içinde savaşmıştır. Malazgirt Savaşı sırasında, Bizans ordusu içerisindeki ücretli Türk boylarının bir kısmı Selçuklular tarafına geçmesi Bizans'ın yenilmesine neden olmuştur.

XIV. ve XV. Yüzyılda Ordu

XIV. yüzyıldan sonra ise İngiltere ve Fransa gibi krallıklar ordularında maaş karşılığı asker bulundurmaya başlamıştır. Böylece Avrupa'da askerlik mesleği ortaya çıkmıştır.
 XIV. yüzyıldan itibaren devletler sürekli piyade kitaları bulundurmaya başlamıştır.

Savaş tarihini değiştirecek olan top tüfek gibi ateşli silahlar, 1331'den sonra kullanılmaya başlanmıştır.

Fransa XV. yüzyılda silahlı askerlerden oluşan daimî bir kıta oluşturmaya başlamış Osmanlılar ise buna XIV. yüzyılda yeniçeri birlikleri ile başlamıştır.

ORTA ÇAĞ'DA DÜNYA

Avrupa'nın etnik yapısını oluşturan ve siyasi yapısını şekillendiren en önemli gelişme Kavimler Göçü'dür. Bu toplu göç hareketi sonucunda Büyük Roma İmparatorluğu parçalanmış ve yaklaşık bin yıl sürecek olan Orta Çağ başlamıştır. Eski Çağ'da nehir uygarlıkları ve bereketli bölgeler sayesinde kurulan devletler, Orta Çağ boyunca geniş alanlara hükmederek büyük imparatorlukların doğuşuna zemin hazırlamıştır.

KAVİMLER GÖÇÜ:

Sebebini bilemediğimiz bir nedenden dolayı Hunlar MS. 350 yıllarında batıya hareket ettiler. Muhtemelen Çin Baskısı, kuraklık, otlakların yetersizliği gibi nedenlerden dolayı Türkler Balamir komutasında Batıya hareket ettiler.

O tarihlerde Karadeniz'in kuzeyindeki düzlüklerde Cermen kavimlerinden olan Gotlar ve günümüzdeki Slav halklarının ataları olan Ön Slavlar yaşamaktaydı. 375 yılında Hunlar, Gotların ve Ön Slavlar'ın yaşadıkları bu bölgeye girdiler. Hunların bu bölgeye yerleşmesiyle bu bölgede daha fazla tutunamayan ve çoğunluğu Cermen olan **Vizigotlar, Ostrogotlar, Gepitler, Burguntlar, Vandallar ve German** olmayan **Slavlar** batıya doğru göç etmeye başladılar. Romalıların barbar olarak adlandırdığı bu kavimler önlerine çıkan diğer kavimleri de önlerine katarak İspanya'ya hatta Kuzey Afrika'ya kadar ilerlediler. Bir anda Avrupa şehir ve köyleri yağmalandı. Roma şehri de bundan nasibini aldı. Avrupa'da yaklaşık yüzyılı aşkın bir süre iç karışıklıklar ve kaostan yaşandığı bu tarihi olaya **Kavimler Göçü** denir. Kavimler Göçü, günümüz Avrupa devletlerinin temellerinin atıldığı önemli bir olaydır. Göçün temel sebebi siyasi etmenlerdir.

Kavimler Göçünün Nedenleri

Çin ve Moğol baskısı nedeniyle batıya kaçmaları
 Orta Asya steplerinde yaşanan iklimsel değişim nedeniyle oluşan kuraklık
 Yeni yerler görme isteği
 Nüfusun artışı ve toprakların yetersizliği
 Türk cihan hâkimiyeti iddiası
 Boylar arası mücadele ve taht kavgaları
 Göç eden bir boyu diğerini takip etmesi

Hunların Volga Irmağı'nın batısına kadar gelmeleri germen kavimlerini harekete geçirerek bir anda büyük göç dalgaları oluştu

Kavimler Göçünün Sonuçları**Kavimler Göçü Sonunda:**

Avrupa'nın bugünkü milletleri oluştu.
 Roma İmparatorluğu doğu ve batı olmak üzere ikiye ayrıldı ve bir süre sonra Batı Roma 476'da yıkıldı.
 Avrupa Hun devleti kuruldu
 Feodalite rejimi (derebeylik) ortaya çıktı.
 Ortaya çıkan yeni krallıklar güçlerini feodalite rejimindeki **senyör** ve **dük** gibi yöneticilerle paylaştılar.
 Avrupalılar Türk kültürünü ile tanışarak etkilendiler
 Avrupa da Hristiyanlık yayıldı.
 İlk Çağ kapandı Orta çağ açıldı.
 Orta Çağ Avrupasında kilise, papalık ve skolastik düşünce güç kazanmaya başladı.
 German kavimleri gittikleri yerlerde yeni krallıklar kurdular.
 Zamanla Avrupa'da yeni milletler ortaya çıktı.
 Avrupa'da kilisenin etkisiyle hanedan ve aristokrat sınıfın önem kazandığı bir hâle dönüştü. Romalılarda görülen cumhuriyet ve imparatorluk dönemi yapılarından farklı, bir nevi küçük krallık yapısına dönüşerek feodalite sistemi ortaya çıktı.

"Roma kaynakları,

Hun kavimlerine karşı ön yargılı olduğu için tarihî metinler, Hunları şiddet yanlısı ve Roma uygarlığını tehdit eden istilacılar olarak tanımlıyor. Oysa bilimsel araştırmamız, Roma İmparatorluğu'nun sınırındaki sıradan insanların nasıl yaşadığını ve Hunların yaşamları boyunca o toplumları nasıl etkilediğini gösteren kanıtları içeriyor." açıklamasını yapmıştır. Buna örnek olarak Atilla'nın Roma ordusunu yenmesine rağmen Roma'yı yağmalamamasını örnek verebiliriz.

G Ö Ç:

Göç, Bir topluluğun yaşadığı bölgeyi ya da yurdunu terk ederek başka bir yere gitmesine veya çeşitli sebeplerle yer değiştirmesine göç adı verilir.

Sosyal bir olaydır

Sebepleri ciddidir

Göçün sonu belli değildir, gittikleri yerlerde ne ile karşılaşacaklarını bilmiyorlardı.

Göçler; askeri, siyasi, iklimsel değişim ve ekonomik nedenlerle olmuştur.

Bir yer değiştirme hareketinin göç olarak nitelendirilmesi için belli sebeplerin olması ve mekân, zaman gibi unsurların bulunması gerekir.

Sosyal bir olay olan göç, hayatı ve ciddi sebeplere dayanır. Tarih boyunca hiçbir topluluk, sebepsiz yere yurdunu terk etmemiş ve sonu belli olmayan böyle bir maceraya kalkışmamıştır. Çünkü göç edilen hiçbir bölge, boş ve sahipsiz değildir. Eski çağlarda göç eden toplumlar, gittikleri yerlerdeki yerli topluluk veya devlete karşı mücadele etmek zorunda kalmışlardır. Nitekim bu mücadeleler hem toplum psikolojisi hem de ekonomik, siyasi, askerî buhranlara neden olmuştur.

Tesadüfen meydana gelmemiş olan bu tarihî gelişmeyi, kolaylaştıran ve teşvik eden bazı temel sebepler vardır. Her şeyden önce Ural dağlarından Orta Avrupa'ya kadar olan Karadeniz'in kuzeyindeki sahalar, Orta Asya'daki bozkırların tabii bir uzantısı durumundadır. Bu saha bitki örtüsü ve iklimiyle Türklerin kendilerine has hayat tarzlarını sürdürmeye son derece elverişli bir bölgedir. Bu durum Türk göçlerini ve yayılmasını teşvik eden önemli bir etken olmuştur. Ayrıca bölgede, Türklerin aşamayacakları tabii bir engel veya Çin, İran ve Bizans gibi yerleşik medeniyete sahip büyük bir devlet çıkmamıştır. Eğer bu yönde Türklerin önüne yerleşik medeniyete sahip güçlü bir devlet çıksaydı, Türk göçleri ve yayılması bu kadar kolay olmayabilirdi."

German Kavimlerinin Göç Etmesinin Nedenleri:

-"German yayılımının temel sebebi, hızlı nüfus artışıydı.

-Aşırı yağmur ve seller nedeniyle ormanlar ve tarım yaptıkları topraklar bataklıklar oluşması
 -İklimsel değişim nedeniyle havaların kaplı, kasvetli, soğuk ve ekseriyetle yağışlı geçmesi
 Ayrıca, zaman zaman sel baskınları da meydana geliyordu. Germanlerin centirmen ve savaşçı yapıda korkusuz olmaları Siyasi nedenler ve iç çekişme ve savaşlar, yeni yerler feth etme arzuları
 Roma imparatorluğunun zenginliği

Büyük Hun İmparatoru Balamir önderliğinde İtil Nehri'ni geçerek 374 yılında ilk defa Avrupa önlerinde görünmeye başlamıştır. Ve German kavimlerini parçalayarak egemenlik altına almak istemesi göçün bir diğer nedeni olmuştur.

Göçün Sonucu:

Tüm bu demografik, coğrafi, iklimsel, sosyal ve siyasi faktörler yüzyıllar boyunca German kavimlerinin göçlerini ve bunun sonucunda genişlemelerini tetiklemiştir."

Orta Asya'dan yapılan Türk göçlerinin sebepleri:

Ekonomik Nedenler:

- Nüfusun artması
- Kuraklık yaşanması
- Ağır kış şartları
- Ekonomik koşullarını zorlaşması

Siyasi nedenler:

- Dış baskılar yaşanması
- Çin ve Moğol baskıları
- Fetih düşüncesi
- Boylar arasında çatışma yaşanması
- Bağımsız yaşama isteği

Türk Göçlerinin Sonuçları:

- Türk toplulukları göç ettikleri bölgelerde yeni devlet kurmuşlar ve Türk kültürünün yayılmasını sağlamışlar.
- Değişik bölgelere göç eden Türk boyları yerleştikleri bölgelerden etkilenecek birbirlerinden farklı kültürel özellikleri kazanmışlardır.
- Egemenlikleri altındaki toplulukları yönetim, askerlik, giyim gibi konularda etkilemişlerdir.
- Türk toplulukları önlerine çıkan kavimleri de sürükleyerek büyük göç dalgalarını yol açmıştır.
- Avrupa ve Asya'nın siyasal ve kültürel yapısının değişmesine neden olmuşlardır.
- Roma imparatorluğu önce ikiye ayrılmış sonraki zamanda da yıkılmıştır.
- Avrupa'da Feodal sistem ortaya çıkmış.
- Hristiyanlık Avrupa kavimleri arasında hızla yayılmış, kilise ve papalık güç kazanmış. Skolastik düşünceye önem verilmiş

ORTA ASYA'DAKİ KÜLTÜR MERKEZLERİ:

Orta Asya'da yapılan arkeolojik kazılar sonucunda yazıdan önceki döneme ait kültür merkezleri ortaya çıkarılmıştır. Özellikle **kurgan** olarak bilinen mezar odalarında önemli eserler ele geçirilmiştir.

Anav Kültürü (MÖ 4000-MÖ 1000)

Türk kültürünün önemli bir unsuru olan **at**, ilk defa bu kültürde görülmüştür. Orta Asya'nın en eski kültürüdür.

Afanesyevo Kültürü (MÖ 2500-MÖ 1700)

Türlere ait en eski kültür bölgesi olarak kabul edilmektedir. Çakmak taşından ok uçları, bıçaklar, kemik iğneler, bakır eşyalar, basit çömlekler bu kültürün belli başlı eserleridir.

Andronova,Kültürü, Karasuk Kültürü, Tagar kültürü.

TÜRK KÜLTÜR VE MEDENİYETİ

Türk adı;

Çin kaynaklarına göre "**miğfer**", Kaşgarlı Mahmut'a göre "**olgunluk çağı**", A. Wambrey'e (Vambrey) göre "**türemek**", Ziya Gökalp'e göre "**kanun ve nizam sahibi**" anlamına gelmektedir.

Türk adına, çeşitli anlamlar verilmesine rağmen "**güç, kuvvet**" anlamına geldiği 1911'de yayınlanan eski bir Türkçe metinden anlaşılmıştır.

Türk adının tarihte ilk defa resmi olarak Gök Türkler kullanmıştır:

Gök Türkler:

Bağımsızlığını 552'de ilan eden Kök Türk Devleti'yle Türk adı resmi bir kimlik kazanmıştır.

Coğrafi Ad Olarak Türkiye Kelimesinin Tarihte İlk Olarak Kullanılması:

- Türkiye kelimesi, Bizans Kaynaklarında İlk defa **VI. yüzyılda** "**Orta Asya**" için kullanmıştır.
- IX ve X. yüzyıllarda Volga'dan, Orta Avrupa'ya kadar uzanan sahaya da Türkiye denmiştir.
- XI-XIII. yüzyıllarda Mısır ve Suriye'ye Türkiye denmiştir.

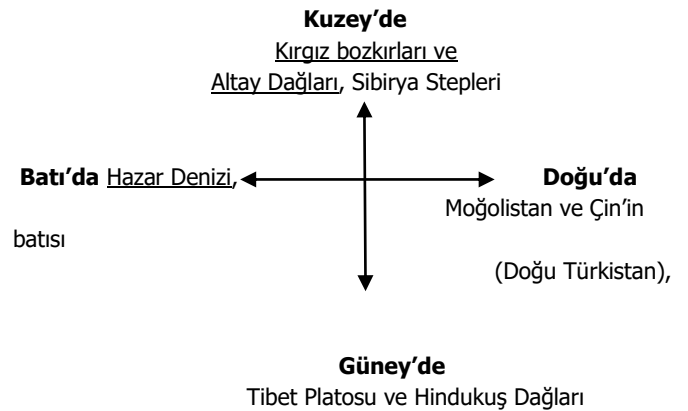
Anadolu'ya Türkiye İsminin Verilmesi:

XII. yüzyıldan itibaren Türkiye olarak tanınmaya başlanmıştır. 1176 Miryokefalon savaşı sonrasında Batılı kaynaklar Anadolu'ya "Türkiye" demişler.

Türklerin bilinen ilk ana yurdu:

Orta Asya'dır ve tarihî süreçte burada çeşitli Türk devletleri kurulmuştur.

Türklerin Ana Yurtlarının Sınırları:

İslamiyet Öncesi Kurulan İlk Türk Devletleri

İskitler

Asya Hunları Devleti (MÖ 220-216)

Avrupa Hun devleti (370-496)

Ak Hunlar (Eftalitler)

Avarlar (552-805)

I. Kök Türk Devleti 552-630

II. Göktürk Devleti 682-742

Uygurlar 744-840

Türgişler 699-766

Hazarlar 650 985

AVRUPA HUN DEVLETİ (375-469)

Balamir'le batıya akın eden Hunlar Kavimler Göçü'ne sebep olmuşlardı.

IV. yüzyılın son çeyreğinde Hunların başında, Balamir'in oğlu veya torunu olduğu sanılan **Uldız** vardı. Avrupa Hun Devleti'nin ağırlığı ise **Hazar denizi ile Volga** dolaylarında idi. Bu dönemde Hunlar, batıda Tuna'yı geçerek Balkanlara indiler. Daha çok sayıda olan Hunların bir kısmı ise komutanları **Barsık** ve **Kursık** idaresinde doğuda Kafkaslardan Anadolu'ya girdiler. Urfa ve Antakya'yı kuşatan Hunlar, Suriye'ye girip oradan Kudüs'e yöneldiler (395 - 396). Hunlar bu akınlardan hemen sonra, aynı yolu takip ederek Azerbaycan üzerinden ülkelerine geri döndüler. Bu hızlı Hun akını, her tarafta onlar hakkında akıl almaz hikâyelerin anlatılmasına sebep oldu.

Batıda ise Uldız, Atilla'nın son zamanlarına kadar uygulanacak olan Hun dış siyasetini belirledi. Balamir'den sonra başa geçen Uldız zamanında Hunlar, Karpat dağlarını aşarak Macaristan'a girdiler.

Hun dış siyaseti Uldız döneminde belirlendi. Buna göre;

- **Doğu Roma (Bizans) baskı altında tutulacaktı.**
- **Barbar kavimlere karşı Batı Roma ile iyi ilişkiler kurularak, birlikte hareket edilecekti.**

Uldız, daha sonra Tuna'yı geçerek Bizans'a Hun baskısının kaybolmadığını gösterdi. Barış görüşmeleri için yanına gelen Bizans'ın Trakya valisine meydan okuyarak "**Güneşin battığı yere kadar her yeri zaptedebilirim**" dedi.

Uldız'ın 410 tarihinde ölümünden sonra, Hun tahtına **Karaton** geçti. Karaton'dan sonra başa geçen **Rua** zamanında, Bizans, yıllık vergiye bağlandı (422). Roma İmparatorluğu üzerindeki siyasî ve askeri Hun baskısı iyice arttı.

ATTİLLA (434 - 453)

Atilla, Rua'nın kardeşlerinden Muncuk'un oğlu idi. Rua'nın yanında yetişmiş, seferlere katılmıştı. Devlet idaresini, Hun iç ve dış siyasetinin esaslarını öğretmişti. Devlet yönetiminde, Atilla'nın kardeşi **Bleda** da yetki sahibiydi. Ama asıl idare ve kudret Atilla'nın elindeydi.

Avrupa Hun Devleti, Atilla zamanında en parlak dönemini yaşadı. Hunlar Volga'nın doğusundan, bu günkü Fransa'ya ve **Mânş** denizine kadar olan topraklara hâkim oldular.

Hun-Bizans İlişkileri:

Atilla, Bizans'a karşı baskıyı artırdı. Kendisiyle görüşmeye gelen Bizans elçilik heyetine, isteklerini barış şartları olarak yazdırdı (434). **Konstantia veya Margos Barışı** denilen bu antlaşmanın başlıca maddeleri şunlardı:

- Bizans artık Hunlara bağlı kavimlerle yardım antlaşmaları yapma-yacak,
- Hunlardan Bizans ülkesine kaçanlar kabul edilmeyecek,
- Bizans'ın elinde bulunan Hun esirleri iade edilecek,
- Hun-Bizans ticarî ilişkileri belirli kasabalarda devam edecek,
- Bizans'ın ödemeyi kabul ettiği vergi iki katına çıkarılacaktı.

Bizans kendisini devamlı baskı altında tutup vergiye bağlayan Hunlardan kurtulmak istiyordu. Bu yüzden Hunlar arasına, nifak sokma yolunu denedi. Hun beylerini Bizans'a davet edip, onları yüksek makamlara getirdi. Atilla'ya karşı kendilerine yardım vaatleri yaptı. Bunun üzerine Atilla, Bizans üzerine harekete geçti.

Makedonya üzerinden Trakya'ya girip, Büyük Çekmece önlerine kadar geldi. **İmparator Teodosyüs**, barış istemek zorunda kaldı. Yapılan **Anatolyos Antlaşması**'na göre:

- 1.Doğu roma (Bizans), Tuna'nın güneyinde asker bulunduramayacaktı.
- 2.Savaş tazminatı ödeyecekti.
- 3.Yıllık vergi üç katına çıkacaktı.

Daha sonra ordusuyla Trakya'ya girdi (441). Atilla'nın birinci Balkan seferi, Batı Roma imparatorluğu'nun yardımıyla durduruldu. Bizans, Margos Antlaşması'nın şartlarına uymayı kabul etti.

445 yılında Bleda'nın ölümü ile Atilla tek başına Hun hakanı oldu. Atilla'nın amacı; **büyük bir devlet kurmak, Batı ve Doğu**

Roma imparatorluğunu egemenliği altına almaktır. Bu arada Bizans'ın yıllık vergisini ödememesi ve Hun kaçaklarının iade etmekte yavaş davranması, Atilla'nın ikinci Balkan seferine sebep oldu. 447 yılındaki ikinci Balkan seferiyle, Bizans artık Hunların karşısında iyice zayıf bir devlet haline geldi.

Bizans, Hunlara ödediği yıllık vergiyi ödemekte güçlük çekiyordu. Bu yüzden Bizans imparatoru, tek kurtuluş yolu olarak Atilla'yı ortadan kaldırmaya karar verdi. Atilla'ya gönderilen Bizans heyeti vasıtasıyla, Atilla öldürülecekti.

Suikastçılar başarısız oldular. Bunun üzerine Atilla Bizans imparatoruna gönderdiği mektupta şöyle dedi:

"Theodosios (Teodosyüs), Atilla gibi, asil bir babanın oğludur. Atilla babası Muncuk'tan aldığı asaleti muhafaza etmiş, fakat Teodosyüs, Atilla'nın haraç-güzârı olmakla köle durumuna düşmüştür. Teodosyüs kölelik haysiyetini de koruyamamıştır. Çünkü efendisi olan Atilla'nın canına kıymak istemiştir."

Bu olay Atilla'nın Bizans ile son çatışması oldu. Bundan sonra Bizans, Atilla'nın ölümüne kadar herhangi bir güçlük çıkarmadı.

Atilla Döneminde Batı Roma İlişkileri ve Galya Seferi:

Atilla, Bizans'tan sonra Batı Roma imparatorluğu üzerine yapacağı sefer için hazırlanmaya başladı. Doğu Roma üzerinde kesin bir hâkimiyet kurduğuna inanan Atilla; Batı Roma'ya yönünü çevirdi. Batı Roma üzerine yapacağı sefer için geçerli bir sebep ararken daha önce **İmparator Valentien'in** kız kardeşi **Honori'nin** evlenme teklifini kabul ettiğini ve çeyiz olarak Roma İmparatorluğu topraklarının yarısını çeyiz olarak istedi.

Bu isteğinin kabul edilmemesi üzerine 451 yılında **Katalon** ovasında her iki ordu karşılaştılar. Bütün gün yapılan savaşta, iki taraf da ağır kayıplar verdiler. Romalılar müttefikleri ile gece savaş alanından çekildiler. Atilla da onları takip etmedi.

Atilla sonraki yıl tekrar güçlü bir orduyla İtalya'ya girdi. **Atilla Po Ovası'na** girdiğinde, halk korku ve paniye kapıldı. Roma senatosu barıştan yanaydı. İmparator; papa **I. Leo**'yu elçi olarak Atilla'ya gönderdi. Barış heyetinin başındaki papa bizzat Atilla'nın huzurunda diz çökerek tüm Hristiyan dünyası adına Roma'yı bağışlamasını istedi. Atilla, Balkan seferleri sonucunda İstanbul'u tahrip etmekten kaçındığı gibi, Roma için de aynı şeyi yaptı. Bu eski medeniyet merkezini korudu. Bunun üzerine Atilla Papa ile görüştüktan sonra geri döndü.

ATTİLLA'NIN ÖLÜMÜ VE AVRUPA HUN DEVLETİNİN YIKILIŞI

Atilla, 453 yılında bir düğün yemeğinde zehirlenerek öldü.

Atilla'yı ziyaret eden Romalı tarihçi Priscus (Piriskus) şöyle söylemektedir: "O, tüm dünyanın ondan ürkmesi için doğmuş ve tüm kavimleri sarsmıştır. Herkes onun hakkında duyacağı dehşet verici bir haberin kendisine ulaşacağı korku ile yaşamıştır. Atilla misafirleri altın ve gümüş tabaklarda, kendisi ise ahşap tabakta yemek yedi.

Avrupa Atilla'yı Tanrı'nın kılıcı olarak görmüştür. Tanrı tarafından kendilerini cezalandıran bir kişi olarak görmüşlerdir. Atilla'nın ölümünden sonra yerine geçen çocukları Hun devleti bütünlüğünü koruyamadı.

Almanların ünlü Nibelungen destanı Atilla'dan bahsetmektedir.

Destan'ın özellikleri kısaca şöyle bahsedebiliriz:

Hun, Burgund, Cermen, İskandinav gibi birçok değişik etnik unsuru bir arada göstermesi bakımından önemlidir.

Bu milletlerin kültürlerinin izlerini taşıyan destan, tipik destanî özelliklerinin yanı sıra Avrupa Hunları ile Atilla hakkında nasıl bir algıya sahip olduklarını da gözler önüne sermektedir.

Destanda Pagan inançları ile beraber Hristiyan inançları ve törenleri de bulunmakta ve kral-senyör-vassal ilişkisi de Destan'ın Orta Çağ'a ait izler taşıması ve orta çağ sosyal yapısı hakkında bilgi vermektedir.

Nibelungen testanın etkisiyle okuma ve tarihe ilgi duyma merakı gelişmiştir.

Atilla'nın yerine sırasıyla oğulları **İlek, Dengizik ve İrne** geçti. Fakat Cermen (Germen)) kavimleri ile yaptığı bir savaşta öldü

(4519). **Dengizik**, birliği tekrar sağlamak için çalıştı. Ancak o da Bizans ile savaşırken yenilerek esir düştü ve öldürüldü. Böylece Avrupa Hun Devleti dağıldı (469).

I. GÖKTÜRKLER (552 -630):

Tarihte Türk adını ilk defa resmi devlet ismi olarak kullanan Gök Türkler Bumin Kağan liderliğinde Türk boylarını kendisine bağlamıştır. Çinlilerin kışkırtması nedeniyle Avarlara karşı ayaklanarak Avar Devleti'ne son veren Bumin Han, **merkezi Ötüken** olmak üzere devleti kurmuştur. Bumin Kağan'ın ölümü üzerine yerine oğlu Kolo geçtiyse de onun da ölmesi üzerine Bumin Kağan'ın diyer oğlu Mukan Kağan hükümdarlık tahtına geçmiştir.

En Parlak Dönem Mukan Kağan Dönemi Oldu:

Bu dönem Gök Türklerin **en parlak dönemi** olmuştur. Yani en güçlü dönemleri olmuştur. Mukan Kağan'dan sonra kardeşi Taspar (Tapo) Kağan Devletin başına geçmiştir.

İstemi Yabgu'nun yerine geçen Tardu dönemde 682 yılında devlet Doğu ve Batı Göktürkleri olarak ikiye bölündü. Çünkü Tardu Doğu Göktürk Hakanlığına itaat etmeyerek Bağımsızlığını ilan etti. Böyle olunca taht kavgaları nedeniyle zayıfladı ve bir süre sonra yıkıldılar. Doğu Göktürkleri 630, Batı Göktürkleri ise 659 yılında bağımsızlıklarını kaybederek yıkıldılar.

II. GÖKTÜRKLER DÖNEMİ (682- 742)

Çin egemenliğinde olan Türkler için zorlu yaşam günleri başladı. Çinliler Türk kızlarını ve küçük erkek çocuklarını köleleştirerek satmaya başladılar. Bu durumu hazmedemeyen ve Çin ordusunda üst düzey görevde bulunan Kürşat, 639 yılında 40 kişilik seçime kuvvetle Çin sarayını basarak Çin prensini kaçırmak istemiştir. Fakat başarısız olmuştur. Onun başlattığı bağımsızlık ateşi dalga dalga büyümüş ve **Kutluk** önderliğinde 682 yılında **II. Göktürk** Devleti kurulmuştur.

Kutluk Kağan Dönemi (682-691)

"İlteriş" unvanı ile devlet yönetimini ele almıştır.

Tonyukuk vezir olmuş ve **Apa Tarkan** unvanı alarak bütün askeri ve idari işlerin planlamasında İlteriş Kağan'ın en büyük yardımcısı olmuştur.

İlteriş Kağan'ın 691 yılında ölümü üzerine tahta kardeşi **Kapgan** geçmiştir. Faaliyetler açısından Türk tarihinin en büyük yöneticilerinden biri olan Kapgan Türk boylarını hâkimiyet altına almıştır. Ardından Batı Türkistan ve 701 yılında Demirkapı'ya kadar ulaşmıştır.

Kapgan Kağan'ın sert tutumu ve Çinlilerin kışkırtması nedeniyle Türk boyları birer birer Kapgan'a karşı isyan etmiştir. Bu durum devletin sarsılmasına neden olmuştur. Ölümünden sonra yerine **İnel** geçti ise de kurultayın kararı ile İnel tahtan indirilerek yerine Kutluk Kağan'ın oğlu **Bilge ve Kül Tigin** tahta geçmişlerdir. Tonyukuk devlet yönetiminde vezirliğe devam ederek tüm idari işlerde yardımcı olmayı sürdürmüştür.

Orhun Kitabeleri: Vezir Tonyukuk, Kültigin ve Bilge kağan'ın ölümünden sonra adlarına anıt dikilerek onlar ile ilgili sözleri anıtlara yazdırmışlardır.

725'te Tonyukuk, 731'de Kül Tigin ve 735'te Bilge Kağanın ölümüyle adlarına anıt (kitabe) dikilmiştir.

İç karışıklıklar ve taht kavgaları çıkmıştır. **Basmilller, Karluklar ve Uygurlar** birleşerek Göktürkleri ortadan kaldırmışlardır. Göktürklerin yerine Uygurlar sahneye çıkmışlar ve aynı topraklara hâkim olmuşlardır.

Not: Bu dönemde ilk kez Türkler hem tarihlerini hem de sosyal yaşamlarını dile getiren zengin Yazılı Abideler (Kitabeler) bırakmışlar. Bunlar Türk Dilinin ve tarihinin geçişini bize tanıtmakta yardımcı olmaktadır.

ORHUN KİTABELERİ (YAZITLARI)

Orhun Kitabeleri II. Göktürk Devleti döneminde;

Vezir Tonyukuk (725),
Kül Tigin (732),
Bilge Kağan (735) adına dikilmiştir.

Orhun yazıtlarının içeriğinde yer alan konular:

- Devlet anlayışı, vatan sevgisi, bağımsızlığın önemi
- Devlet adamlarının ve halkın sorumlulukları
- Çin'in Türk Devletlerini yıkmaya politikası
- Gök Türklerin tutsaklık yılları geçmişteki olaylardan ders çıkarmak
- Geleceğe yönelik öğütler
- Türk beyleri ve kavimlerine yöneltilen eleştiriler ve devlet kurmanın zorlukları

Orhun yazıtlarının önemi (Özellikleri) :

İlk Türk alfabesi kullanılmıştır.

Türk kelimesi ilk kez bu yazıtlarda Milliyet adı olarak kullanılmıştır.

Türk tarihinin ve edebiyatının ilk yazılı belgeleridir.

Kitabenin yazılmış olduğu alfabe çok gelişmiş bir alfabedir.

Kullanılan dil, üslup ve anlatım bakımından mükemmel bir edebi dildir.

Kitabelerde geçen fakir milletin zenginleştirilmesi, açların doyurulması, çıplakların giydirilmesi gibi sözler Türklerde sosyal devlet anlayışının göstergesidir.

Orhun yazıtları; **Yuluğ Tigin** tarafından yazılmıştır.

1893 yılında **Danimarkalı W. Thamsen** tarafından okunmuştur.

-Türk- tarihine; ait ilk yazılı ve siyasi bir belgelerdir.

-Türklerde sosyal devlet anlayışının ipuçlarını vermesi bakımından Türk tarihi açısından çok önemlidir.

Gök Türklerin Türk tarihindeki Yeri ve Önemi:

1. İlk kez Türk adını taşıyan Türk devletini kurmuşlar.
2. İslâm öncesi kurulan Türk devletleri içerisinde en geniş sınırlara ulaşanı ve en güçlü olanıdır.
3. Milliyetçilik anlayışı bu dönemde büyük gelişme göstermiştir.
4. Türkistan bu dönemde hızla Türkleşmiştir.
5. En eski yazılı Türk belgeleri Göktürklerle aittir. Orhun Kitabelerini hazırlayarak Türk tarihinin ve edebiyatının ilk yazılı örneklerini ortaya koymuşlardır.
6. Çadır hayatı sürmelerine rağmen gelişmiş bir yazı ve takvim kullanmışlardır.

Not: Göktürkler döneminde belirgin şekilde ulusçu bir politika izlenmiştir. Bu durumun ortaya çıkmasında Türlerin uzun süre Çin esaretinde kalmalarının etkili olmuştur.

UYGURLAR: 744-840

Uygurlar Orhun ve Selenga bölgesinde yaşayan **Uygurlar Karluk ve Basmil** boyları ile birlikte ikinci Göktürk Devleti'ne son vermişlerdir. 744 yılında **Kutluk Bilge Kül Kağan** merkezi Ötüken olmak üzere Uygur devletini kurdular. Devletin bir süre sonra merkezini Ordu Balık'a (Karabalasagun) şehrine çektiler.

En Parlak Dönem:

Kutluk Bilge Kül Kağan'ın yerine geçen **Moyen Çor dönemi** Uygurların **en parlak dönemi** olmuştur.

Moyen Çor'dan sonra yerine geçen **Böğü Kağan** dönemde Çin ile olan ilişkilerden etkilenmiş ve Mani dinini kabul etmesi Türklerin yaşam tarzı üzerinde değişikliklere neden olmuştur.

Uygurların Yerleşik Hayata Geçmeleri:

Mani dininin etkisi ile Uygurlar yerleşik hayata geçmişler. Edebiyat, sana, yazı kültürü gelişmiştir.

Hukuk kurallarını ve ticaret kurallarını yazılı hale getirmişler. Mimari alanda eserler bırakmışlardır.

Mani İnanıcı'nın Olumsuz Etkisi:

Mani dini et yemeği yasaklamıştı bu nedenle et yememeleri savaşçılık yeteneklerinin kaybettiklerine neden olmuştur. Kırgızlar 840 yılında Uygur topraklarına girerek başkent Ordu Balık'ı işgal ettiler. Bundan sonra Uygurlar Çin'in kuzeyine giderek Kansu ve Doğu Türkistan Uygur devleti kurdular.

Uygurlar XIII. Yüzyılda Moğolların hâkimiyetine girerek Moğol devleti düzeninde etkin görev aldılar. Moğol devletinin resmi dilini Uygurca yaptılar. Böylece Moğolların Türkleşmesinde önemli rol oynadılar.

Eski Türk toplumunun sosyal yapısı;

oguş (aile),
urug (aileler birliği),
boy (ok),
budun (millet)
il (devlet) şeklinde birbirine sıkı sıkıya bağlı olan unsurlardan meydana gelmiştir
Türklerin dünyanın dört bir tarafına dağılmasına rağmen varlıklarını korumaları, aile yapısına verdikleri önemden kaynaklanmıştır. Bu toplum yapısında, aileler urugları, uruglar boyları, boylar budunları (millet) meydana getirmiştir.

BOY BEYLERİ:

Boyların başında bulunan boy beylerinde aranan özellikler (vasıflar), **ekonomik ve siyasi yönden güçlü olmaları**
Erdemli: Doğrulukları ile tanınmış kimseler arasından seçilmiştir.
Budunların bir kağan etrafında bir araya gelmesiyle de il oluşmuştur. Türkler, devlete "el" veya "il" adını vermiştir.

DEVLET:

Devlet; **toprak bütünlüğüne bağlı olarak siyasal bakımdan örgütlenmiş millet veya milletler topluluğunun oluşturduğu tüzel varlık. Hukuki bakımdan emretme hakkına ve yetkisine sahiptir.**

Ancak emretme hakkının itaat edenler tarafından meşru kabul edilmesi gerekir. Aksi hâlde devlet yoktur, zorbalık vardır.

EN PARLAK DÖNEMİ HANGİ HÜKÜMDAR DÖNEMİNDE?

Boylar konfederasyonu üzerinde yükselen bu ilk Türk devletleri, boylar arasında birlikteliği sağladıkları dönemlerde, güçlerinin zirvesine ulaşmıştır.

Asya Hun Devleti'ne en parlak dönemini;

Mete Han döneminde yaşadı.

Metehan 26 boyu Türk tarihinde ilk kez tek bayrak altında toplamayı başarmıştır.

I. Kök Türk Devleti'nde: Mukan Kağan dönemi en parlak dönemdir.

Kore'den Karadeniz'e kadar uzanan sahada yaşayan bütün Tölesleri ve diğer Türk boylarını hâkimiyeti altına alarak en güçlü dönemini yaşattır.

II. Kök Türk Devleti zamanında da Kapgan Kağan yine Orta Asya'daki tüm Türk boylarını bir bayrak altında toplayarak gücüne güç katmıştır.

Uygurlarda: Moyen-Çor; Orta Asya'daki boyları kendine bağlamıştır.

Tölesler, VI. yüzyılın ortalarında Baykal Gölü'nün doğusundan Karadeniz'in kuzeyine kadar uzanan sahada Kök Türk Devleti'ne bağlı olarak yaşayan dağınık Türk boylarından oluşmaktaydı.

TÜRK DEVLETLERİNDE GÜCÜN MENŞEİ ve MEŞRUTİYETİ

Kut İnanıcı: Tanrı, Türk kağanına kut vererek hükümdarlık gücü ve yetkisi bahşetmiştir. Yönetme yetkisinin kağana, Gök Tengri tarafından verildiğine inanılırdı.

Bu aileler belli olup Hunlarda **Tu-ku**,

Kök Türklerde **Aşina**

Uygurlarda **Yağlakâr** soyundan kağan seçilmiştir.

Yeni Kağanın Seçilmesi Kağanlarda aranan Özellikler:

Herhangi bir sebeple kağanın ölümü veya yeni bir kağanın seçimi toplanan Kurultay tarafından seçilirdi.

Eski Türklerde kuta sahip olan hanedan üyeleri arasından seçilecek kağanda aranan özellikler;

adil, yetenekli, bilgili, asil, cesur, fedakar ve **erdemli** olmak gereklidir.

Kağan'ın Yetki ve görevleri:

- O, devletin başı olarak iç ve dış siyaseti düzenler,
- savaş ve barışa karar verir,
- ordulara komutanlık eder,
- elçiler gönderir ve elçileri kabul ederdi.
- devlet teşkilatının her kademesindeki görevlileri tayin eder veya onları görevlerinden alırdı.

Yetkileri:

- Kağan ülkeyi idare eder,
- töre koyabilir ve gerektiğinde yargılama da yapabiliirdi

Türklerde Hükümdara verilen unvanlar:

Türk hükümdarları tarihte bazı unvanlarla tahta oturmuşlardır. sanyü, tanhu, han, yabqu, ilteber, idikut, erkin ve kağan gibi unvanlar verilmişti

Hükümdarlık Sembolleri (alemetleri):

Hunlardan itibaren Türklerde bazı hükümdarlık sembolleri (Alametleri) de görülmektedir. Bunlar;

- taht,
- davul,
- otağ,
- kotuz,
- tuğ ve yaydır.

Veraset sistemi:

Kut inancının kan yoluyla erkek çocuklarına geçtiğine inanılırdı. Türk töresine göre hükümdarın Türk olan eşinden en büyük erkek çocuğu tahta geçmesi gerekirdi. Ama çoğu defa bu kurala uyulmamıştır. Devlet yönetiminde bulunan bakan ve boy beyleri kendi çıkarları doğrultusunda kendilerine en yakın gördükleri şehzadeyi (veliaht) seçmeye çalışmışlardır. Bu durum taht kavgalarına neden olmuş. Taht kavgaları sonucunda büyük güçlüklerle kurulan Türk devletleri kısa sürede yıkılmıştır.

Türklerin Ana Yurdu ve Konar - Göçer Yaşamalarının Nedeni:

Bozkırın bu sert yapısı, bölgede yaşayan kavimleri etkilemiş ve konar-göçer hayat tarzının ortaya çıkmasını sağlamıştır.

- Geniş yaylalarda yaşamışlar
- Hayvancılıkla geçinmişler
- Akıncılık yapmışlardır

-İrmak, su göl akarsu etrafında Konar-Göçer bir hayat tarzı sürmüşlerdir.

Yaylak: Yazın geçirecekleri sulak, serin ve otlakları olan yüksek yerlere, dağ eteklerine denir.

Kışlak: Kışı geçirdikleri yere denir.

Kışlaklardaki evlerini dövmüş (sıkıştırılmış) topraktan veya kerpiçten yapmışlardır.

Türklerin Yerleşik Hayata Geçmesi:

II. Göktürk kağanı Bilge Han döneminde yerleşik hayata geçmek için kurultay toplantısı yapılmış. Vezir Tonyukuk'un karşı çıkması nedeniyle yerleşik hayata geçme kurultayda reddedilmiş.

Uygurlar Böge Kağan döneminde Maniheizm dinini kabul etmişler ve bu dinin etkisiyle tarihte yerleşik hayata ilk defa **Uygurlar** döneminde geçilmiştir.

Uygurlar evlerini kerpiç veya ahşaptan yapmışlardır.

Şehrin surlarını ise kalın ağaç kütüklerinden yapmışlardır.

Uygurlar:

Uygur Devleti, Kök Türklerin sahip olduğu mirasın üzerine kurulduğu için bozkır kültür geleneğini sürdürmüştür.

Çinlilerin etkisiyle Böge Kağan döneminde Maniheizm'i kabul etmesi, Uygurların hayat tarzını değiştirmiştir.

Bu nedenle Uygurlarda, toplumsal yapı hızlı bir değişim göstermiş ve şehirleşmeye doğru bir eğilim başlamıştır.

Bunun yanında **konar-göçer** yaşamın da devam etmesi Uygurlarda bozkırlı ve şehirli olmak üzere iki farklı hayatın ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Her an saldırıya açık bir coğrafyada yaşadıkları için konar-göçer toplulukların silahlı güce ihtiyaçları vardır.

Bozkır kültürünün yaşam tarzı olarak atı kullanan ve demiri işleyen Türkler askerî bakımdan çevresindeki milletlere üstünlük sağlamıştır.

Türk ordusu, ücretli askerlerden değil her an savaşabilecek durumda olan süvarilerden kurulmuştur.

Türklerde; kadın ve erkeklerin tamamı asker sayıldığından Türklerle "**ordu-millet**" denmiştir.

Hunlar, çocuklarını daha küçük yaşlarda biniciliğe alıştırmıştır.

Hunlarla savaşlarda başarılı olamayan Çinliler, yüz yıl süren bir askerî reform yapmış ve ordularını Hun tarzında teşkilatlandırarak onları durdurmaya çalışmıştır.

kurultay (toy); siyasi, kültürel, hukuki ve ekonomik konularda genel kararlar alan ve devlet yönetiminin temelini oluşturan en yüksek kuruluştur.

Kurultayın Üyeleri:

Kağan, hanedan üyeleri, hatun, aygucu ve boy beylerinden oluşmaktaydı.

kurultay, genellikle yılda üç kez toplanarak devlet işlerini görüşürdü. **Kurultay'ın üyelerine: "toygun"** denilirdi.

Boy beylerinin kurultaya katılımı sadakat işareti sayılır aksi bir durum söz konusu olduğunda bu bir isyan olarak algılanırdı.

Toygun: kurultay üyelerine "**Toygun**" denmiştirdi.

Hatun: Hükümdar eşine hatun denirdi.

Türklerde Hükümdar Esi Hatunların görev ve yetkileri:

-Elçileri kabul eder

-Devlet yönetiminde söz sahibiydiler

Hükümdar uzun seferlere çıktığında hükümdar adına işleri yürütürdü.

- naip olarak devlet idare eden hükümdar eşleri olmuştur.

Ayrı buyrukları (güvenlik kuvvetleri) vardı,

- elçileri de kabul ederdi.

Aygucu (başbakan): kağan olmadığında kurultaya başkanlık ederdi.

Buyruk: bakan

Türklerde kurultayda 9 aygucu bulunurdu.

Kurultayın yetkisi;

-Yasama

-Yürütme

Hakan: Ülke ve halkın yönetiminden birinci derecede sorumluydu.

Türk Devlet Teşkilatında İkili yönetim Ne Demektir?:

Devletin daha kolay yönetimi için doğu ve batı olarak ikiye bölünerek yönetilmiştir. Doğu daha kutsal sayıldığından doğuda oturarak yönetmiştir. Batıya ise hakanın soyundan veya hanedanından biri

"yabgu" unvanı ile yönetmiştir.

Yabgu: Hükümdardan sonra en yetkili devlet yöneticisi

Ülüş: "pay, hisse, nasip, kismet" anlamına gelmektedir. Ayrıca toplantılarda kimin nereye oturacağına da protokol manasında ülüş denmiştir.

Tanrı, "ülüş" bağıışı ile Türk ülkesinde bolluk ve bereketi artırmıştır.

Türk kağanı da bu gücü halkın lehinde kullanarak elde ettiği maddi varlığı adil bir şekilde halka dağıtmıştır.

Ele geçen ganimetleri veya devlete ait gelirlerin adil paylaşımı anlamına gelir.

DİN VE İNANIS:

*En yaygın din: **Göktanrı Dini ve Şamanizm inancı vardı.** Ayrıca bazı **doğa güçleri** ile **ataların ruhlarına** da inanılmıştır.

*Din adamlarına **Şaman / Kam** veya baksi denmiş. **Ölüleri için** Cenaze törenlerini düzenlerlerdi. Ölüler için düzenlenen cenaze törenine **Yuğ** denmiş.

*Ahiret inançları vardır. Tanrılar adına kurbanlar keserler. Ölen kişiyi eşyaları ve atı ile birlikte gömerlerdi.

Öldürdüğü kişi kadar **Balbal** adlı heykelcik dikerlerdi.

Büyük mezar odalarına **Kurgan** denir.

Türkler, din konusunda çok **hoşgörülü** olmuşlar, tutucu davranmamışlar ve gerektiğinde din değiştirmişlerdir.

İLK VE ORTA ÇAĞ'DA TİCARET YOLLARI

Tarihte bilinen başlıca en önemli dört ticaret yolu vardır.

Bunlar;

Kral Yolu: Kral Yolu; İlk Çağ'da Pers İmparatoru **Darius** tarafından yaptırılmıştır.

Pers İmparatorluğu'nun başkenti **Sus'dan** başlayıp Anadolu'da, Ege Bölgesi'nde İzmir yakınlarında bulunan **Sardes'te** kadar uzanmaktaydı.

İpek Yolu: İlk ve Orta Çağlarda Çin ve Orta Doğu ile Batı ülkeleri arasındaki transit kara ticaretinde kullanılan en işlek ticaret yoludur.

İpek Yolu'nun sağladığı ekonomik, kültürel ve sosyal zenginlikler Çinliler, Türkler, Moğollar, Farslar, Araplar ve Ruslar arasında hâkimiyet mücadelesi yaşanmasına neden olmuştur. İpek Yolu'na hâkim olan kavimler, dünya siyasetinde etkin rol oynamışlardır.

Kürk Yolu: Don Nehri'nin denize döküldüğü yerden başlayıp Ural Dağları ve Güney Sibiry ormanları sınırından Altaylar'a, Sayan Dağları üzerinden Çin'e ve Amur Nehri'ne ulaşır.

Kürk yolunda başlıca; **Sincap, sansar, tilki, samur, kunduz, vaşak, gelincik ve geyik gibi** tüyleri güzel ve yumuşak olan

hayvanların deri ve postlarının taşınarak ticareti yapılmıştır. Bundan dolayı bu yola "Kürk Yolu" adı verilmiştir.

Baharat Yolu: Hindistan'dan başlayarak Avrupa'ya ulaşan bu ticaret yoluna Baharat Yolu denmiştir. Baharat Yolu, Coğrafi Keşifler sonucunda önemini kaybetmiştir. Avrupa'ya kadar ulaşan İpek ve Baharat yollarını ele geçiren Türk İslam devletlerinin kısa sürede zenginleşmesinden olumsuz etkilenen Avrupalılar, bu yollara egemen olmak için Haçlı Seferleri

düzenleyerek çok sayıda kan dökmelerine rağmen başarılı olamamışlardır.

Örnek Test Sorusu:

Aşağıdakilerden hangisi Ticari bir mekân olarak gösterilemez?

- A) Karun B) Bedesten C) Hipodrom
D) Han E) Ribat

İSLAMİYET'İN ORTAYA ÇIKIŞI VE YAYILMASI

- A) Cahiliye Dönemi
B) Peygamberimizin Çocukluk ve Gençliği
C) Peygamberimizin Peygamberliği ve seferler

İslamiyet'in doğduğu sıralarda Hindistan'da kast sistemi, Avrupa'da feodalite rejimi vardı. Anadolu, Mısır, Suriye topraklarında Bizan'ın otokrasi yönetim sistemi vardı. İranlılar Zertüşlük, Türklerde "Gök Tanrı" ve "Şaman" inancı vardı. Japonya'da Şinotizm, Çin'de Konfüçyüs inancı vardı.

Hindistan'da ise kast sistemi vardı:

Kast sistemi;
brahmanlar (din adamları),
kşatriyalar (askerler),
vaisyalar (çalışanlar)
sudralar (işçiler ve köleler) sınıflarından oluşturmuştur

Arap yarımadasında:

40 yaşın üstünde olan erkeklerin katıldığı Mekke'nin ileri gelenleri, **Darü'n-Nedve** denilen yönetim merkezinde, Mekke'nin yönetimi ile ilgili toplantı yapılan yer.
-Araplar, hac mevsimini kapsayan aylarda kavgadan uzak kalırlardı. Bu nedenle kavgasız geçen bu zamana **haram aylar** denirdi.
-Arabistan'da Arapların çoğunluğu putperesti. Bunun yanı sıra Musevilik ve Hristiyanlık gibi tek tanrılı dine inananlar vardı. Ayrıca puta tapmayan inanan ve putlara tapmayan, Allah'ın bir olduğuna inanan kişiler de vardı. Bunlara **Hanif** denirdi.
-Arapların çoğu göçbeydi. Göçebe yaşam sürdüren Araplara **bedevi** denirdi.
-Arapça, zengin ve gelişmiş bir dil olup Sami dil ailesindendir. İslamiyet öncesi Arap edebiyatına ait eserler daha çok, hitabet ile şiir dalında verilmiştir.

Mekke'de her yıl **Ukâz** Panayırı açılır ve burada şiir yarışmaları düzenlenir ve birinci gelen şiir bir yıl boyunca Kâbe duvarına asılı kalırdı.

İslamiyet öncesinde Arap Yarımadası'nda:

Kabilecilik anlayışı nedeniyle siyasi birlik kurulamamıştı. Kabileler arasında soy üstünlüğü ve kan davası vardı.
Kadınlar ancak çocuk sahibi olduktan sonra ailenin bir üyesi olarak görülürdü.

Başta Mekke olmak üzere Arap Yarımadası'nda geçim kaynağı ticaretti.
Toplum, hürler ve köleler olmak üzere iki sosyal sınıfa ayrılmıştı. Kız çocuklarına önem verilmez, diri diri toprağa gömülürdü.

HZ. MUHAMMED (S.A.V)'İN PEYGAMBERLİĞİ VE SEFERLERİ:

Hz. Muhammed, Miladi 571 yılında Mekke'de doğmuştur. Doğmadan evvel babası **Abdullah**'ı, 6 yaşında annesi **Amine**'yi kaybeden Hz. Muhammed'i önce dedesi Abdulmüttalip sonra da amcası **Ebu Talib** (H. Ali'nin babası) himaye etmiştir. Gençliğinde akıllı ve olgun davranış, doğru sözlülüğü ve nezaketi ile herkesin sevgisinin kazanmış ve kendisine bundan dolayı "**El-Emin**" lakabı

İlk vahiy 610 yılında **Hira Mağarası'nda** ilk vahiy "**Oku**" ile peygamberlik görevi başladı.
Müşrikler Hz. Muhammed'e inanmayarak 3 yıl boyunca boykot ettiler.
Ardından öldürmek istediler. Bunun üzerine Peygamberimiz O'na inanlar doğdukları veya yaşadıkları şehri terk etmek zorunda kaldılar.
Müşriklerin baskısı karşısında Peygamberimizin Mekke'den Medine'ye gitmesine **hicret** denir.
622 yılında Medine'ye **hicret** etti ve burada İslam Devleti'nin temellerini attı.
Bu tarih 2. Halife Ömer zamanında Hicri takvimin başlangıcı kabul edilmiştir.
Peygamberimizin vefatına kadarki sürede İslamiyet tüm Arap Yarımadası'nda yayıldı.
632 yılında hac ibadeti sırasında tüm insanlığa **Veda Hutbesi**'yle seslendi ve aynı yıl içinde Medine'de vefat etti.
Kendisine ilk inanan dört Müslüman:
Hz. Hatice, Hz. Ali, Hz. Zeyd, Hz. Ebubekir olmuştur.

- * Müslümanlar yaşadıkları zorluklar karşısında ilk hicretlerini Habeşistan'a yaptılar (615-616)
- *Hz. Peygamber 621 yılında Medineliler ile **Akabe Tepesi'nde** görüştü. Akabe görüşmesinde Medineliler Hz. Peygamberimizi Medine'ye davet ettiler.
- * 622'de Medine'ye Hicret gerçekleşti.

Akabe Sözleşmesi ve Hicret (Göç):

Mekkelilerin baskı ve işkenceleri artınca Hz. Muhammed isteyenlerin Habeşistan'a göç etmesine izin vermiş ve ilk hicret 615'te Habeşistan'a yapılmıştır.
Hz. Muhammed Hac mevsiminde Mekke'ye gelen kabileler ile görüşerek onları İslâm'a davet ediyordu. 619 yılında **Akabe'de** Medineli 6 kişi İslamiyet'i kabul etti. Medinelilerin isteği üzerine Hz. Muhammed tarafından **Mus'ab b. Umeyir'i İslam inanç ve ahlakını Medine'de anlatmak için öğretmen olarak görevlendirildi.**
Mus'ab b. Umeyir'in çalışmaları sonucunda Medine'de İslamiyet hızla yayıldı. Bu gelişmelerden sonra Hz. Muhammed, Mekke'de baskı zulüm altındaki Müslümanların Medine'ye göç etmelerine izin verdi. Kısa zamanda Müslümanların tamamına yakını gizlice Mekke'yi terk ettiler (622).
Ayağının tozuyla Medine'ye giden Peygamberimiz ilk olarak Medine'de yaşayan Yahudiler ile Vatandaşlık Antlaşması yaptı. Bu antlaşmaya göre:
-Yahudiler Müslümanlarla barış içinde yaşayacaklar.
-Şehri birlikte savunacaklar
-Yahudiler Müslümanların yararlandığı her türlü haktan yararlanacak, ibadetlerini ve ayinlerini serbestçe yerine getirebileceklerdi.
-Çıkan anlaşmazlıklarda son sözü Hz. Muhammed söyleyecekti.

Not: Hicretten sonra Medine'de şehir devleti kurulmuş ve Hz. Muhammed peygamberliği harricinde bu devletin aynı zamanda başkanı, kumandanı ve yargıcı olmuştur.

Hicret'in Önemi:

1. İslamiyet koruyucu buldu ve güçlenmeye başladı.
2. İslamiyet'in kurtuluşuna ve inkılabına başlangıç olmuştur.
3. İslamiyet yayılma serbestliği kazandı.
4. Medine İslamiyet'in merkezi oldu, ilk İslam Devleti kuruldu.
5. Hicret, Hz. Ömer zamanında Hicri Takvim'in başlangıcı sayıldı.
6. Hicretle ilk nüfus sayımı yapıldı, Müslüman olmayan Araplarla ve Yahudilerle '**Vatandaşlık Sözleşmesi**' yapılmıştır,
7. "**Vatandaşlık Sözleşmesi**" İslam Devleti'nin ilk anayasası niteliğindedir.
8. Mekke'den Medine'ye **göç edenlere; "Muhacir"**, onları karşılayan ve yardım eden, Medinelilere de "**Ensar**" denilmiştir.

BEDİR SAVAŞI (624)

Putperest Müşriklerin baskısı ve işkenceleri nedeniyle Mekke'den hicret etmek zorunda kalan Müslümanların mallarına el konularak yağmalamaları ve Şam'da satmak istemeleri üzerine Mekkeli Müslümanlar Şam'dan gelen kervanlara el koymak istemesi savaşın sebebi olmuştur. Bedir denilen yerde yapılan savaş Müslümanları kazanmıştır.

Sonuçları

- * Müslümanların ilk zaferdir, Medine'de Müslümanların nüfuzu artmıştır.
- * Manevi etkisi büyüktür.
- * Ganimetlerin paylaşımı ve esirlerle ilgili davranışlar İslam Savaş Hukuku'nun esasını oluşturmuştur.
- * **Şam** ticaret yolu Müslümanların eline geçti.
- * Mekkeli esirlerden okuma-yazma bilenler, on Müslüman'a okuma-yazma öğretme şartıyla serbest bırakıldılar.
- * Müslümanlarla yaptıkları anlaşmaya uymayan **Kaynuka Yahudileri** Medne'den sürülmüştür.
- * Ele geçirilen ganimetlerin 1/4'ü savaşa katılanlara, 1/5'i Medine'deki ihtiyaç sahiplerine dağıtılmıştır

Not: Bu uygulama daha sonra kurulan bütün İslam devletlerine örnek olmuş, elde edilen ganimetin 1/5'i (Beşte biri) devlet hazinesine aktarılmış ve geri kalan ganimetlerin savaşa katılanlara eşit olarak dağıtılması, daha sonraki savaşlara katılamı artırıcı bir etken olmuştur.

UHUT SAVAŞI (625)

- * Mekkeliler Bedir Savaşı'nın intikamını almak ve Şam yolunun güvenliğini sağlamak amacıyla savaşa çıkmışlar.
- * Savaş Müslümanların lehine devam ederken, okçuların yerini terk etmesi yüzünden büyük kayıplar verilmiştir.

Savaşın Sonucu

- a. Mekkeliler, galip gelmelerine rağmen hedeflerine ulaşamadılar.
- b. Mekkeliler, tek başlarına Müslümanları yok edilemeyeceğini anladılar.
- c. Hz. Peygamber'in askeri yönü ve dehası ortaya çıkmıştır.

HENDEK SAVAŞI (627)

- * Medine'den çıkarılan Yahudilerin de kışkırtmasıyla Müslümanlara son bir darbe **vurmak** amacıyla savaşa çıkmıştır.
- * İranlı sahabe Selman-ı **Farisi'nin** teklifiyle Medine'nin etrafı hendeklerle çevrilmiştir. Mekkeliler ve Yahudiler başarılı olamamışlardır.

Savaşın Önemi:

Mekkelilerin son taarruzudur. Bundan sonra savunmaya çekilmişlerdir. Fiili bir çatışma olmamıştır. İslamiyet, Arap oymakları arasında hızla yayılmıştır. Savaş sırasında Mekkelilerle işbirliği yapan Yahudiler yenilgiye uğratılmışlardır.

HUDEYBİYE ANTLAŞMASI (628)

- * Müslümanların Kabe'yi hac maksadıyla ziyaret etmek istemeleri, Müşriklerin buna müsaade etmemeleri üzerine yapılmıştır.

Bu antlaşmaya göre:

1. On yıl süreyle savaş yapılmayacak,
2. Hac ziyareti ertesi yıl yapılacak,
3. Mekke'den Medine'ye sığınanlar kabul edilmeyecek, Medine'den Mekke'ye sığınanlar ise iade edilmeyecek,
4. İsteyen Arap kabilesi Hz. Muhammed ile isteyen de Kureyslilerle anlaşma yapabilecek, fakat her iki taraf da himayesi altındaki kabilelere askeri yardım yapmayacak.

Önemi:

Mekkeliler, Müslümanların siyasi varlığını hukuken tanımışlardır. İslamiyet barış ortamında hızla yayılmış ve Mekkelilerin ileri gelenlerinden birçoğu Müslüman olmuştur.

Not: Anlaşma Müslümanların aleyhine görülmesine rağmen zamanla Müslümanların lehine dönmüştür. Mekkelilerin anlaşmayı ihlal etmelerinden kısa bir süre sonra Mekke Hz. Muhammed (s.a.v) ordusu tarafından fethedilmiştir.

HAYBER'İN FETHİ (629)

Hayber Yahudileri Müşrikleri Müslümanlar üzerine kışkırtması nedeniyle Hayber 629 yılında feth edildi. Yahudilerin merkezi olan Hayber, Suriye ticaretinde önemli bir yere sahipti. Hayber'in fethi ile Şam ticaret yolunun güvenliği sağlandı.

MUTE SAVAŞI (629)

- * Müslümanların Kuzey'e giden bir elçisinin Bizans'a bağlı Gassaniler tarafından öldürülmesi üzerine bölgeye ordu gönderilmiştir. Hz. Zeyd komutasında Lut Gölü'nün kuzey doğusunda Mute denilen yerde Bizans ordusu ile savaş yapıldı.

Savaşın Önemi:

İslam ordusu komutanları, arka arkaya şehit olmuştur. Hz. Peygamber savaşa katılmamıştır. Bu Savaş Müslümanların Bizans ile yaptığı ilk savaştır.

MEKKE'NİN FETHİ (630)

- * Hz. Muhammed (s.) Hudeybiye Antlaşması'nın bozulması üzerine 10 bin kişilik bir orduyla Mekke üzerine sefer başlattı. Direnemeyeceklerini anlayan Mekkeliler şehri teslim ettiler.

Savaşın Önemi

Kimsenin malına ve canına dokunulmamıştır. Bütün putlar kırılmıştır. Genel af ilan edilmiş, Mekke'nin ileri gelenleri Müslüman olmuşlardır. Müslümanlarla Mekkeliler arasında siyasi mücadele sona erdi. Arap Yarımadası'nın fethi kolaylaştı.

HUNEYN SAVAŞI (630)

- * Mekke'nin fethi üzerine diğer müşrikler aralarında anlaşarak Mekke'yi geri almak için hazırlıklara başlayarak Huneyn'de toplanmaya başladılar. Bu nedenle kabileler üzerine harekete geçildi.
- * Huneyn mevkiinde yapılan savaş Müslümanlar pusuya düşürüldü. Ancak Hz. Muhammed'in çabalarıyla toplanan Müslümanlar rakiplerini yenmeyi başardılar. Müslümanlar karşısında başarısız olan Arap kabileleri Taif'e sığındılar
- * Savaşa yeni Müslüman olan Mekkeliler de katıldılar.

TAİF SEFERİ (630)

- * Huneyn Savaşı'ndan sonra Taif üzerine sefere çıkmıştır.
- * Taif Kalesi kuşatılmasına rağmen alınamamıştır.
- * Bir süre sonra Taifliler kendiliklerinden Müslüman olmuşlar.

TEBÜK SEFERİ (631)

Güçlü Arap boyarının, Bizans'ın desteğiyle savaşa hazırlandıkları haberi üzerine Hz. Muhammed, Tebük üzerine yürüdü. Böylece Bizans'a gözdağı verildi.

- * Tebük civarındaki birçok Arap kabilesi İslamiyet'i seçmiştir.
- * Hz. Peygamber (sav.) son seferidir.
- * Hz. Peygamber 632'de Veda Haccı'nı yaptı.
- * Hac sırasında Veda Hutbesi'ni gerçekleştirdi.

- * 8 Haziran 632'de vefat etmiştir.
- * Vefatı sırasında İslamiyet tüm Arabistan'a yayılmıştır.
- * Böylece İslam tarihinde yeni bir dönem başlamıştır.
- * Müslümanlar bir araya gelerek Hz. Ebubekir'i halife seçtiler.

DÖRT HALİFE DEVRİ (632-661)

Hiz. Peygamberimizden sonra yerine sırayla

Hiz. Ebubekir: (632-634)

Hiz. Ömer: (634-644)

Hiz. Osman (644-656)

Hiz. Ali (a.s.) (656-661)

Hiz. Hasan (a.s.):

Bu dönemi Dört Halife dönemi denir.

Hiz. Ebubekir döneminde:

Ridde-dinden çıkanlar ile mücadele edildi

Yalancı peygamberler ortaya çıktı.

Kuran-ı Kerim kitap haline getirildi.

Irak'taki Hire Beyliğinin varlığına son verildi.

634 yılında Bizans ordusu Şam'da yenilgiye uğratıldı.

*İslam ordusu Şam'ı aldı.

* **Ecnadeyn Savaşı'nda (634)** Bizans ordusu yenilgiye uğratıldı.

* Savaşlar sırasında birçok hafız şehit olduğundan **Kur'an-ı Kerim kitap** haline getirildiği rivayet edilmektedir.

Hiz. Ömer döneminde:

***Yermük Savaşı'nın** kazanılmasıyla (636) Suriye'nin fethi tamamlanmıştır.

* Halep, Antalya ve Kudüs fethedilmiştir. (637)

* İranlılarla yapılan **Köprü Savaşı, İranlılar (Sasaniler) ile yapılan ilk savaştır.** Müslümanlar İranlılara yenilerek geri çekilmiştir (634).

*Müslümanlar **Kadisiye** (637), **Celula** ve en son **Nihavent** Savaşı'nda İranlıları yenilgiye uğratmış ve İran toprakları fethedilmiştir.

NOT: Müslümanlar İran'ın fethiyle Horasan sınırına ulaşmış ve Türklerle komşu olmuşlardır.

*642'de Mısır'ın fethini tamamlamıştır.

*Bu dönemde **Bingazi ve Trablus** da fethedilmiştir.

Hiz. Ömer Devrinde devlet yapısında yapılanma oluştu:

İlk düzenli ve daimi ordu kuruldu.

Cünd denilen ordugâh şehirler kuruldu.

Ülke yönetim birimlerine ayrıldı

İkta sistemi uygulandı.

Hicri takvim kullanılmaya başlandı.

Beytül-Mal (Devlet Hazinesi) oluşturuldu.

Hiz. OSMAN DEVRİ (644-656)

Hiz. Ömer'in önerdiği altı kişi arasından Hiz. Osman Halife seçildi.

Dönemin önemli olayları:

*Bu dönemde Bizans'la önemli mücadeleler yapılmıştır.

*Doğuda ilerleyen Müslümanlar Harzem ve Horasan'ı ele geçirmiş ve Türklerle karşı karşıya gelmişlerdir. Hazar Türkleriyle yapılan savaşta İslâm Ordusu yenildi.

*Libya'nın geri kalan kısımları ve Tunus ele geçirilmiştir.

* İlk İslam donanması oluşturuldu.

*Akdeniz'deki adalara sefer düzenlenerek Kıbrıs fethedildi.

*İlk deniz savaşı 655'te Bizans'la yapılmış ve Bizans donanması yenilgiye uğratılmıştır.

*İslam fetihleri geniş bir coğrafyaya yayıldığından, tartışmaların önlenmesi amacıyla **Kur'an-ı Kerim çoğaltılmıştır.**

*İslam tarihindeki ilk **ic karışıklıklar** bu dönemde çıktı..

*Ayaklanmalar Hiz. Osman'ın şehit düşmesiyle neticelenmiş ve İslam dünyasındaki huzursuzluk artmıştır.

Not:

Halifeler arasında aşırı zenginliği ve soyunu korumasıyla tanınır. Devletin toprağından ve hazinenin gelirinden, soyundan olan Emeviler'e büyük paylar verir. Bu durum, Müslümanlar arasında hoş karşılanmaz. Sonunda ayaklanmalar çıkar ve Hiz. Osman öldürülür.

Hiz. Ali devri (656-661)

Hiz. Osman'ın öldürülmesinden sonra Ensar ve Muhacirler tarafından Hiz. Ali halifeliğine seçildi. Halifeler içinde en aydın ve hoşgörülü olan Hiz. Ali'dir.

Fakat Emevi ailesi, Hiz. Muhammed'in eşi Ayşe, Talha ve Zübeyr buna karşı çıkarak isyan ettiler.

Bunun üzerine yapılan savaşa Cemel Vakası ("**Deve Olayı**") denmiştir. Hiz. Ali kazanmıştır. (656), Savaşta Talha ve Zübeyr öldürülür. Savaşta yaklaşık 20 bin kişi hayatını kaybetti.

Savaştan sonra Hiz. Ali; başkenti Kufe'ye taşımıştır.

Hiz. Ali *"**Cemel Olayı'ndan** sonra Maviye üzerine yürüdü.

* Siffin'nde yapılan savaşta kesin bir sonuç alınmadan "**Hakem Olayı**"na başvuruldu.

* Hakem Olayı Müslümanların üçe bölünmesine yol açmıştır.

1. Hiz. Ali taraftarları

2. Maviye taraftarları

3. Hariciler

Siffin Savaşında toplam 70 bin can kaybı oldu. Bunun 45 bin Muaviye'nin askeri, 25 bin ise Hiz. Ali (a.s) askeri

NOT: Hiz. Ali, Nehrevan Savaşı'nda Haricileri yenilgiye uğratılarak neredeyse tamamına yakını yok etmiştir.

* Hiz. Ali bir harici tarafından şehit edilmiştir. Hiz. Hasan Hiz. Ali (a.s)'ın yerine halife seçildiğinde Muaviye Hiz. Hasan'ı Halife olarak tanımadı.

Hiz. Hasan (a.s) Bizans saldırısı ve yeni bir iç savaştan çekinerek halifeliği Muaviye'ye bırakması sonrasında Dört Halife dönemi sona erdi.

Soru:Hiz. Ali dönemi diğer halifelere göre dış fetihler yönünden durgun geçmesinde, içerde hangi siyasi olaylar neden olmuştur?

Cemel (Deve Olayı); Hiz. Ali ile Talha, Zübeyr ve Hiz. Ayşe arasında olmuştur

Nehrevan Savaşı, haricilerle olmuştur.

EMEVLER DÖNEMİ İSLAMİYET

Dört Halife Dönemi'nden sonra İslâm Dünyası'nın egemenliği Emevi ailesine geçer. Emevilerin ırkı bir politika izlemişler ve kendilerini üstün sayıp diğer kavimlere düşmanca bir tutum sergilemişler. Arap olmayan Müslümanlara özellikle Türkler'e çok sert davranmışlar. Silah gücüyle zorla müslümanlığı kabul ettirmeye çalışmışlar. İzledikleri bu kandökücü tutumları Emevilerin sonunu getirmiştir.

*Devletin kurucusu **Muaviye** (661-680) dir.

*Başkentleri **Dımşak (Şam)** oldu.

*Bu dönemde; İstanbul **Müslümanlar tarafından ilk kez** kuşatılmıştır. (669-674)

* Maveraünnehir bölgesine **yapılan akınlarla Semerkant** ve Buhara ele geçirilmiştir.

*İslam Devleti'nde **ilk kez posta teşkilatı ve muhafız birliğini** oluşturuldu.

***Ölmeden** önce oğlu Yezit'i halife seçmesi halifelik saltanat haline dönüşmüştür.

Yezit döneminde(680-683) Hiz. Hüseyin ve Abdullah b. Zübeyr Yezidin halifeliğini tanımamıştır. Küfelilerin daveti üzerine yola çıkan Hiz. Hüseyin 10 Ekim 680'de yakın akrabaları ile birlikte **Kerbela'da** Yezit'in askerleri tarafından **şehit edilmiştir.**

*Kerbela Olayı Müslümanlar arasındaki ayrılıkları keskinleştirmiş ve Sünni-Şii ayrımını ortaya çıkarmıştır.

*Bu dönemde İslam orduları Atlas Okyanusu'na kadar ulaşmışlardır. Kuzey Afrika'da Fas ve Cezayir fethedilmiştir. Yezit'ten sonra uzun süren iç mücadeleler sonucunda Abdülmelik halife oldu.

Velid döneminde (705-715)* Arapça resmi dil olmuştur.

* İlk para bastırılmıştır.

5. Türklerle en şiddetli çatışmalar olmuştur.

Velid Devrinde (705-715) Kuteybe b. Müslim

komutasındaki İslam orduları Maveraünnehir bölgesinde, **Buhara, Semerkant** gibi birçok yeri Türklerden almışlardır.

* **711 yılında Tarık b. Ziyad komutasındaki bir ordu**

İspanya'ya geçerek Vizigotları yenilgiye uğratarak Endülüs Emevi Devleti'ni kurdu.

732 yılında Pirene dağlarını aşarak Fransa'ya giren Arap ordular, **Puvatya Savaşı'nda** yenilerek geri çekildiler.

Emevilerin Yıkılmasının Nedenleri?

-745 yılında Horasan'da Ebu Müslim'in Emevilere karşı başlattığı ayaklanma kısa zamanda başarılı oldu. Emevi ailesinin bütün erkekleri ile Emevilerin asker ve tüm yöneticileri kılıçtan geçirildi.

Emevilerin Yıkılış Nedenleri:

1. Araplar dışındaki **toplumlara ırkçı bir yaklaşım** içinde olmaları,
2. İç çekişmeler,
3. Ali taraftarlarının (Şiilerin) çalışmaları,
4. Merkezi yönetimin zayıflaması,
5. Abbasoğulları'nın ve Haricilerin çalışmaları.

Talas Savaşı (751): Çinliler iç karışıklıktan yararlanarak Müslüman Araplara saldırdılar. Bunun üzerine çıkan savaşta Türkler Müslüman Arapları destekleyince Çinliler yenildi. Talas Savaşı, İslam dinin Orta Asya'da siyasal egemenliğini sağlayarak yayılmasına neden olmuştur.

750 ile 1258 yılları arasında hükümdarlık yapmış Abbasi Halifeleri isimleri sırasıyla şu şekildedir:

* İlk halifeleri **Ebu'l-Abbas** Abdullah'tır.

* Daha sonra yerine **Ebu Cafer Mansur** geçmiştir.

Mansurdan sonra sırayla;

Mehdi,Hadi, Harun Reşid, Emin, Memun, Mutasım,

*Bağdat şehri kurularak merkez (başken) yapıldı.

Emin ve Memun zamanında Yunan ve Hellenistik eserler ilk kez Arapçaya çevrilmiştir. **Bilim ve felsefeye** gelişti.

* En parlak devir **Harun Reşit** dönemidir. Harun Reşit döneminde Bizans vergiye bağlandı.

* *Bağdat'ta bir rasathane açılmış ve Cebir (Matematik) ilmi kurulmuştur.

*Halife Mutasım zamanında Türkler'e büyük önem verilmiştir. (Özellikle askeri **alanda**)

*Türkler için **Samarra** şehrini kurdu.

*Bizans'a karşı askeri karargah olarak **"Avasım"** denilen sınır kentleri oluşturuldu.

Abbasiilerin Zayıflaması ve Yıkılması

*Taht kavgaları

Yeteneksiz yöneticiler ve iç çekişmeler nedeniyle devlet zayıfladı ve **Tevaif-i Müluk** denilen küçük devletler kuruldu.

Abbasiilerin Genel Özellikleri

1. Irkçı politika izlememişler.
2. Emevilerin gücüne ve ulaştıkları sınırlara ulaşamadılar.
3. **Talas Savaşı'nda** (751) Türklerden yardım almış ve Sonraki zamanlarda kurulan ilişkiler sayesinde Türkler kitleler halinde Müslüman olmuşlardır.
4. **Divan teşkilatı** ve **vezirlik makamını** oluşturuldu.
5. Abbasi Devleti Moğollar tarafından yıkıldı.

İSLÂM KÜLTÜR VE MEDENİYETİ:

İlk Donama Gücü:

Donanma ilk kez üçüncü Halife Hz. Osman zamanında kurulmuştur. Emeviler; Suriye Filistin ve Afrika'da tersane kurarak buralarda donanma kurmuşlardır.

Zâtüssavârî Savaşı-655

Hz. Osman döneminde Bizans ile Doğu Akdeniz'de Zâtüssavârî Muharebesi (Finike Muharebesi) yapıldı. Abdullah bin Sa'd komutasındaki İslâm donanması ile İmparator II. Konstans'ın kişisel komutasındaki Bizans filosu arasında 655 yılında gerçekleşmiş deniz savaşı Müslümanların mutlak zaferi ile sonuçlanmıştır.

Kur'an Ayetlerinin toplatılarak kitap haline getirilmesi: Hz. Ebubekir döneminde oldu.

İstanbul'un kuşatılması:

Emeviler Dönemi İstanbul'un Müslüman Araplar Tarafından Kuşatılması:

Konstantinopolis'in Birinci Arap Kuşatması 674 ile 678 yılları arasındaki Bizans-Arap Savaşları'nın büyük bir çatışması olup, Konstantinopolis'in savunmasının sınırdığı sayısız kuşatmalardan biriydi. Savaş, Bizans İmparatorluğu ile Emeviler arasında cereyan etti.

Hz. Peygamberimiz Medine merkezli "İslam Devleti'ni kurunca Müşrikler buna karşı çıkarak savaş açtılar

Ordu: Her erkek asker sayılırdı. İlk kez Hz. Muhammet zamanında kuruldu.

-Askerlik; İslamiyet'te Cihat fikrinden dolayı bütün erkekler asker sayılırdı.

-İslâm dininin temeli olan Kur'an, aynı zamanda İslâm medeniyetinin de temeli olmuştur. İslam medeniyetinin ilk olarak Hz. Muhammed (s.a.v) tarafından Medine'de kuruldu. 10 yıl gibi kısa sürede Arap yarımadasının tamamına hakim oldu. , İslâmiyet öncesi dönemde önemli bir medeniyete sahip değillerdi. Araplar, İslâmiyet'in verdiği inanç ve heyecanla bir millet haline geldiler.

-Tıp alanında **Yunan ve İran** etkisinde kalındı ise de daha sonra **Ebu Bekir Er Razi, İbni Sina** gibi ünlü İslam tabipleri yetişti.

Matematikte Hint rakamlarını kullanan Müslümanlar, bu sayede cebir (Matematik) **trigonometri ve logaritmayı** buldular.

-Müslümanlar; matematikte **"sıfır"** rakamını bularak matematiğin gelişmesine büyük katkıda bulundular. El-Harizm'in Cebir kitabı, Avrupa'da matematiğin öğrenilmesini sağladı.

-İbn-Haldun, İbn-i Rüşd, Farabi, İbn-i Sina gibi büyük filozofların görüş ve düşünceleri Avrupa'da uzun yıllar etkisini sürdürdü. Bu düşünceler, batıda akılcı düşüncenin de gelişmesine büyük etki yaptı.

-Dört halife seçimle iş başına gelmiştir.

-Emeviler zamanında Halifelik saltanat haline geldi.

-Abbasiiler zamanında halifelere yardımcı vezirlik makamları kuruldu. Devlet işleri **"divan"** denilen bir mecliste görüşülmeye başlandı.

-İlk **Adli Teşkilat** Hz. Ömer zamanından kuruldu. Mahkemelere kadılar tayin edildi. İslâm ülkelerinde Müslüman olmayanların hak ve görevleri belirli kurallara bağlandı. Emeviler döneminde, mahkemelerde görüşülen davalar, mahkeme defterlerine kayıt edilmeye başlandı. Kadılar nikâh kıymak ve vasiyetleri yerine getirmekle de görevlendirildiler.

-**Beytü'l Mal:** Devlete ait gelirlerin toplandığı hazineye Beytü'l Mal adı verilmiştir. Bu ilk kez II. Halife zamanında oluşturulmuştur.

-Hz. Peygamberimizin son seferi Tebuk seferidir.

-Müslümanların dini ve hukuki sorunları; **"Fıkıh"** kurallarına göre çözümlenirdi. Fıkıh, İslâm Hukuk demek olup temeli Kur'an ve hadislerle dayanırdı.

-İlk altın ve gümüş para Emevi halifesi Abdülmelik zamanında basıldı. Altın paraya **"dinar"** gümüş paraya **"dirhem"** denirdi.

-Arap olmayan Müslümanlara **"mevali"** gayr-i müslümlere ise **"zimmiler"** denirdi.

, -Bağdat, Kahire Şam, Kurtuba bilim ve kültür merkezleri durumuna gelmişti.

-Avrupalılar, teknik alanında da birçok şeyi İslam dünyasından öğrendiler (Kağıt yapımı, barut, matbaa,)

Beytül Mal: Devlet hazinesi

Öşür: Müslüman halktan alınan onda bir (1/10) oranında toprak vergisi.

Haraç: Müslüman olmayanlardan alınan toprak vergisi

Cizye: Sağlıklı gayrimüslim erkeklerden askerlik görevi karılığı alınan vergiye denir.

*Hz. Muhammed'in hayatını konu alan eserlere **Siyer** savaşlarını konu alan eserlere de **Megâzi** adı verilir.

*İlk araştırma okulu Abbasi Halifesi Memun tarafından Bağdat'ta "Beytül Hikme" adıyla açıldı.

* Nizamü'l Mülk tarafından Bağdat'ta kurulan **Nizamiye**

Medresesi dönemin en büyük eğitim-öğretim kurumu olmuştur.

* **Kurtuba Medresesi:** Endülüslerin kurduğu bu medrese'de Müslümanların yanı sıra dünyanın diğer taraflarından gelen öğrenciler de katılmış ve burada ders almışlardır.

-Mekkelilerin İslâmiyet'e karşı çıkmalarının sebepleri:

- Zenginlerin ekonomik çıkarlarını kaybetmekten korkmaları
- İslâmiyet'in puta tapıcılığı reddetmesi
- İslâmiyet'in insanları köle ve soylu ayrımı yapmadan eşit kabul etmesi
- Mekkelilerin geleneklerine bağlı olmaları
- İslâmiyet'in öldükten sonra dirilme inancını getirmesi
- İslâmiyet'in kabile üstünlüğü anlayışını ve kötü alışkanlıkları reddetmesi

ÖRNEK SORU ÇÖZÜMÜ:

1. "Mevalî

Arap olmayan Müslümanlar, İslâmiyet'i kabul etmekle hukuken Müslüman Araplarla eşit hâle geliyordu. Hz. Peygamber, hür Arap Müslümanlarla daha önce köle olan azatlı Müslümanlar arasında bir ayrım gözetmemiş, bu uygulama Dört Halife Dönemi'nde de aynen sürdürülmüştür. Ancak Emevîler döneminde Araplar kendilerini diğer Müslüman milletlerden üstün görmeye başladılar. İktidarda bulunan Emevî yöneticilerinin çoğunun Müslümanların eşitliği ilkesini bir yana bırakarak mevalî ile Araplar arasında ayrım yaptığı, mevaliye Kur'an ve sünnette yeri olmayan bazı vergiler yüklediği ve fetihlere katıldıkları hâlde bazı bölgelerde onları askerî maaş divanına kaydetmediği bilinmektedir."

Emevi Devleti'nin mevaliye yönelik bu politikalarının etkilerini aşağıdaki şekilde sıralayabiliriz:

- Emevî Devleti'nin mevaliye yönelik politikaları, toplumda derin ayrışmalara ve huzursuzluklara yol açmıştır.
- Mevalî, Müslüman olmalarına rağmen Araplarla eşit görülmemiş; onlara ek vergiler yüklenmiş ve devlet kademelerinde geri planda tutulmuştur. Bu durum, toplumda sosyal adaletsizlik algısının yaygınlaşmasına neden olmuştur.
- Emevîlerin Arap üstünlüğünü vurgulayan politikaları, mevalinin devlete karşı hoşnutsuzluğunu artırmış ve yönetimden yabancılaşmalarına neden olmuştur. Bu durum zamanla Emevîler aleyhine isyanların ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır.
- Mevalî, özellikle Horasan ve Irak gibi bölgelerde Abbâsî hareketine büyük destek vermiştir. Bu destek, Abbâsîlerin 750 yılında Emevîler'i yıkarak iktidarı ele geçirmesinde önemli bir rol oynamıştır.

5. Emevîlerin mevaliye yönelik yürüttükleri bu politikalar nedeniyle büyük tepki oluşmuş ve Türkler Emevîler döneminde İslâmiyet'i kabul etmemişlerdir.

ÖRNEK SORU ÇÖZÜMÜ:

Medeniyetler Arası Etkileşim:

Bir ülkenin, bir toplumun, maddi ve manevi varlıklarının, fikir, sanat çalışmalarıyla ilgili niteliklerinin tümüne medeniyet (uygarlık) denir.

Medeniyetler arası etkileşim hem aynı dönem medeniyetleri hem de önceki medeniyetlerden etkilenme şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Örneğin İslam âlimleri, başta Eski Çağ olmak üzere kadim medeniyetlerin bilgi birikimini incelemiş ve bunları yeniden yorumlayarak ortak dünya mirasına sunmuşlardır. İbn Sina, Bîrûnî, Harezmi gibi ilim insanları Abbasiler Devri'nde bilimsel gelişmelerin öncüler olmuşlardır. Nitekim Fârâbî'ye "Muallim-i Sâni" yani ikinci muallim denilmesinin sebebi, birinci muallim olarak kabul edilen Aristo'nun eserlerini yeni bir bakış ile dünya medeniyetine kazandırmasıdır. Diğer taraftan Batı dünyası da İslam dünyasındaki bilgi ve birikimden istifade ederek bugünkü medeniyetlerini inşa etmişlerdir. Nitekim İbn Sina'nın "**el Kanun fi't-Tıp**" adlı eseri Latinceye çevrilerek XVII. yüzyıl ortalarına kadar Avrupa'daki tıp fakültelerinde okutulmuştur. Başta Latince, İbranice, Farsça, Türkçe, İngilizce, Fransızca, Almanca olmak üzere birçok dile çevrilen bu eser farklı coğrafyalarda yayımlanmıştır.

Orta Çağ'da İslam medeniyeti ve Batı medeniyeti arasındaki bu etkileşim dünya uygarlığına etkileri ile ilgili olarak neler söylenebilir?

I- Orta Çağ'da İslam medeniyeti ve Batı medeniyeti arasındaki etkileşim bilimsel, felsefi ve kültürel alanlarda gerçekleşmiş ve her iki medeniyetin de gelişimine büyük ölçüde katkıda bulunmuştur.

II- Metinde belirtildiği gibi, İslam âlimleri; Eski Çağ medeniyetlerinin (özellikle Antik Yunan, Hint ve Pers medeniyetlerinin) bilgi birikimini inceleyerek bu bilgilerden yararlanmışlar.

III. İslam bilginleri bu bilgileri yeniden yorumlamış ve dünya mirasına kazandırmıştır. Bu süreç, bilimsel ve felsefi düşüncenin gelişimine önemli bir ivme kazandırmıştır. Bununla birlikte Batı dünyası, İslam medeniyetinin bilgi birikiminden büyük ölçüde yararlanmışlar.

IV- Özellikle Endülüs (İspanya) ve Sicilya gibi bölgelerde İslam medeniyeti ile temas kuran Batılı bilim insanları, İslam dünyasının bilimsel ve felsefi eserlerini tercüme ederek kendi medeniyetlerine aktarmışlardır. Bu tercüme faaliyetleri, Rönesans'ın temellerini atan önemli bir süreç olmuştur.

V. Sonuç olarak, Orta Çağ'da İslam ve Batı medeniyetleri arasındaki bu etkileşim; bilimsel keşiflerin, felsefi düşüncenin ve kültürel zenginliğin gelişimine katkıda bulunarak dünya uygarlığının ortak mirasını zenginleştirmiştir.

Bu süreç, medeniyetler arası bilgi alışverişinin evrensel bir değer olduğunu göstermektedir.

Buna göre yukarıdakilerden hangileri söylenebilir.

- A) I, II, III B) I, II, III, IV C) I, II, III, IV, V
D) Hiçbiri E) Yalnız V

